

Analiza financijske pismenosti građana Vukovarsko-srijemske županije

Marić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:148:940906>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

**Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Poslovne ekonomije- smjer
Financije**

**ANALIZA FINANCIJSKE PISMENOSTI GRAĐANA
VUKOVARSKO-SRIJEMSKJE ŽUPANIJE**

Diplomski rad

Ivana Marić

Zagreb, rujan, 2023.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

**Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Poslovne ekonomije- smjer
Financije**

**ANALIZA FINANCIJSKE PISMENOSTI GRAĐANA
VUKOVARSKO-SRIJEMSKJE ŽUPANIJE**

**ANALYSIS OF FINANCIAL LITERACY OF CITIZENS OF
VUKOVAR-SRIJEM COUNTY**

Diplomski rad

Ivana Marić, 0066280463

Mentor: Prof. dr. sc. Marijana Ivanov

Zagreb, rujan, 2023.

Sažetak i ključne riječi

U današnjem svijetu pojam financijske pismenosti se dotiče gotovo svih segmenata svakodnevnog života pojedinca koji na dnevnoj bazi donosi različite odluke vezane uz financije. Značaj financijske pismenosti iz dana u dan postaje sve veći čemu su uvelike doprinijeli procesi globalizacije i tehnološkog napretka. Razvoj i proučavanje financijske pismenosti doprinosi donošenju kvalitetnijih financijskih odluka u budućnosti. Donošenjem kvalitetnih odluka pojedinac utječe, kako na vlastito poboljšanje financijskog blagostanja tako i na poboljšanje čitavog gospodarstva. Cilj ovog rada je opisati elemente financijske pismenosti, ulogu financijske pismenosti, ali i veliku važnost financijske pismenosti u današnjem svijetu kako bi se lakše moglo odgovoriti na izazove vezane za financijsku pismenost koji se mogu pojaviti u budućnosti. Za pisanje ovoga rada koristit će se primarni i sekundarni izvori podataka. Primarni podaci bit će prikupljeni pomoću anketnog upitnika koji će biti proveden među građanima Vukovarsko-srijemske županije, dok će sekundarni podaci biti prikupljeni iz domaće i strane znanstvene literature, relevantnih internetskih izvora te iz dostupnih baza podataka. Metode koje će se koristiti u radu su: metoda deskripcije, klasifikacije, kompilacije, induktivna metoda, metoda analize, dokazivanja te metoda sinteze. Rad će biti strukturiran u 6 poglavlja koja će biti podijeljena u potpoglavlja. U prvom poglavlju, odnosno uvodu, bit će opisani predmet i cilj rada, metode i izvori podataka te sadržaj i struktura rada. U drugom poglavlju definirat će se teorijske odredbe financijske pismenosti uključujući elemente financijske pismenosti, ulogu financijske pismenosti te načine poticanja financijske pismenosti. U trećem poglavlju istaknut će se važnost financijske pismenosti na razini pojedinca, gospodarstva i čitavog sustava. U četvrtom poglavlju analizirat će se financijska pismenost u Republici Hrvatskoj i Europi te navesti načini unapređenja financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj. U petom poglavlju provest će se analiza financijske pismenosti građana Vukovarsko-srijemske županije te će se navesti rezultati istraživanja. U posljednjem, šestom poglavlju navest će se zaključci istraživanja.

Ključne riječi: *financijska pismenost, financijsko obrazovanje, osobne financije, štednja, ulaganja*

Summary and key words

In today's world, the concept of financial literacy touches upon almost every aspect of an individual's daily life, as they make various financial decisions on a daily basis. The significance of financial literacy is continuously growing, a trend greatly influenced by processes of globalization and technological advancement. The development and study of financial literacy contribute to making better financial decisions in the future. By making informed choices, individuals impact not only their own financial well-being but also the overall economy. The aim of this paper is to describe the elements of financial literacy, its role, and the considerable importance it holds in today's world, enabling a more effective response to challenges related to financial literacy that may arise in the future. This paper will utilize both primary and secondary data sources. Primary data will be collected through a survey questionnaire conducted among the citizens of the Vukovar-srijem County, while secondary data will be gathered from domestic and foreign scientific literature, relevant online sources, and available databases. The methods employed in this study will include descriptive, classification, compilation, inductive, analytical, deductive, and synthesis methods. The paper will be structured into six chapters, each divided into subsections. The first chapter, the introduction, will outline the subject and objectives of the study, the methods and data sources used, as well as the content and structure of the paper. The second chapter will define the theoretical foundations of financial literacy, encompassing its key elements, role, and methods of promoting it. In the third chapter, the importance of financial literacy at the individual, economic, and systemic levels will be emphasized. The fourth chapter will analyze financial literacy in Croatia and Europe, outlining strategies for enhancing financial literacy within Croatia. The fifth chapter will conduct an analysis of the financial literacy of citizens in the Vukovar-Syrmia County and present the research results. Lastly, in the sixth chapter, the research findings will be summarized in the form of conclusions.

Key words: *financial literacy, financial education, personal finance, savings, investments*

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad / seminarski rad / prijava teme diplomskog rada isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada / prijave teme nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog izvora te da nijedan dio rada / prijave teme ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada / prijave teme nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(vlastoručni potpis studenta)

Zagreb, 21.9.2023.

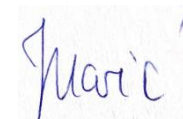
(mjesto i datum)

STATEMENT ON THE ACADEMIC INTEGRITY

I hereby declare and confirm by my signature that the final thesis is the sole result of my own work based on my research and relies on the published literature, as shown in the listed notes and bibliography.

I declare that no part of the thesis has been written in an unauthorized manner, i.e., it is not transcribed from the non-cited work, and that no part of the thesis infringes any of the copyrights.

I also declare that no part of the thesis has been used for any other work in any other higher education, scientific or educational institution.

(personal signature of the student)

Zagreb, 21.9.2023.

(place and date)

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Metode i izvori podataka	1
1.3. Sadržaj i struktura rada.....	1
2. TEORIJSKE ODREDBE FINANCIJSKE PISMENOSTI.....	3
2.1. Pojmovno određenje financijske pismenosti	3
2.2. Dijelovi financijske pismenosti.....	5
2.3. Uloga financijske pismenosti.....	9
2.3.1. Uloga financijskih institucija u razvoju financijske pismenosti	9
2.3.2. Uloga obrazovanja u razvoju financijske pismenosti.....	11
2.3.3. Uloga ostalih institucija u razvoju financijske pismenosti	13
2.4. Poticanje financijske pismenosti.....	15
3. VAŽNOST FINANCIJSKE PISMENOSTI.....	17
3.1. Važnost financijske pismenosti za pojedinca	17
3.2. Važnost financijske pismenosti za gospodarstvo.....	19
3.3. Važnost financijske pismenosti za sustav.....	21
4. FINANCIJSKA PISMENOST U REPUBLICI HRVATSKOJ I EUROPI.....	23
4.1. Financijsko obrazovanje u Republici Hrvatskoj i Europi.....	23
4.2. Pregled analize financijske pismenosti.....	26
4.3. Unapređenje financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj.....	28
5. ANALIZA FINANCIJSKE PISMENOSTI GRAĐANA VUKOVARSKO-SRIJEMSKJE ŽUPANIJE	31
5.1. Metodologija istraživanja	31
5.2. Opis ispitanika.....	31
5.3. Rezultati istraživanja	35
5.3.1. Financijsko znanje.....	35

5.3.2. Financijski stavovi i ponašanje	44
6. ZAKLJUČAK	53
POPIS LITERATURE.....	55
POPIS SLIKA	61
POPIS TABLICA.....	62
PRILOZI	63
ŽIVOTOPIS	67

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet istraživanja ovog rada je je financijska pismenost građana Vukovarsko-srijemske županije. U današnjem svijetu pojam financijske pismenosti se dotiče gotovo svih segmenata svakodnevnog života pojedinca koji na dnevnoj bazi donosi različite odluke vezane uz financije. Značaj financijske pismenosti iz dana u dan postaje sve veći čemu su uvelike doprinijeli procesi globalizacije i tehnološkog napretka. Razvoj i proučavanje financijske pismenosti doprinosi donošenju kvalitetnijih financijskih odluka u budućnosti.

Donošenjem kvalitetnih odluka pojedinac utječe, kako na vlastito poboljšanje financijskog blagostanja tako i na poboljšanje čitavog gospodarstva. Nastupom globalne financijske krize, 2008. godine raste zanimanje građana za temu financijske pismenosti. Posljedice koje je globalna financijska kriza ostavila na mnogobrojne zemlje koje je zahvatila ukazale su na nedovoljnu razinu financijskog obrazovanja te se sve više teži financijskom opismenjavanju građana.

Cilj ovog rada je opisati elemente financijske pismenosti, ulogu financijske pismenosti, ali i veliku važnost financijske pismenosti u današnjem svijetu kako bi se lakše moglo odgovoriti na izazove vezane za financijsku pismenost koji se mogu pojaviti u budućnosti.

1.2. Metode i izvori podataka

Za pisanje ovoga rada korišteni su primarni i sekundarni izvori podataka. Primarni podaci su prikupljeni pomoću anketnog upitnika koji je proveden među građanima Vukovarsko-srijemske županije, dok su sekundarni podaci prikupljeni iz domaće i strane znanstvene literature, relevantnih internetskih izvora te iz dostupnih baza podataka. Metode koje su se koristile u radu su: metoda deskripcije, klasifikacije, kompilacije, induktivna metoda, metoda analize, dokazivanja te metoda sinteze.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad je strukturiran u 6 poglavlja koja su podijeljena u potpoglavlja. U prvom poglavlju, odnosno uvodu, opisani su predmet i cilj rada te metode i izvori podataka. U drugom poglavlju definirane su teorijske odredbe financijske pismenosti uključujući elemente financijske pismenosti, ulogu financijske pismenosti te načine poticanja financijske pismenosti. U trećem poglavlju istaknuta je važnost financijske pismenosti na razini pojedinca, gospodarstva i čitavog sustava. U četvrtom poglavlju analizirana je financijska pismenost u Republici Hrvatskoj i Europi te su navedeni načini unapređenja financijske pismenosti u Republici

Hrvatskoj. U petom poglavlju provedena je analiza financijske pismenosti građana Vukovarsko-srijemske županije te su navedeni rezultati istraživanja. U posljednjem, šestom poglavlju navedeni su zaključci istraživanja.

2. TEORIJSKE ODREDBE FINANCIJSKE PISMENOSTI

2.1. Pojmovno određenje financijske pismenosti

U današnjem, suvremenom svijetu, aktivnost upravljanja, bilo da se radi o vrsti osobnih ili nekoj drugoj vrsti financija zahtjeva velike napore i znanja. Svaki pojedinac mora posjedovati dovoljno znanja i vještina kako bi upravljao financijama bez obzira radi li se o zadovoljavanju tekućih potreba, štednji ili ulaganju kako bi se ostvarila zarada, korištenju financijskih proizvoda i usluga ili načinima akumuliranja sredstava za određenu svrhu. Gotovo svaki pojedinac svakodnevno donosi mnoštvo odluka usko vezanih za upravljanje financijama iako pojedinci nisu svjesni da su te odluke vrlo često povezane s financijskom pismenošću. Neke od tih odluka mogu imati slabiji utjecaj na život pojedinca poput primjerice određivanja budžeta za kupnju namirnica za svakodnevnu upotrebu dok druge mogu značajno i dugoročno utjecati na kvalitetu života kao što su primjerice dugoročni krediti, planiranje štednje sredstava za mirovinu te ugovori o životnom ili nekoj drugoj vrsti osiguranja.¹

Financijska pismenost je relativno nov pojam koji se kao jedan od mjera obrazovanja javlja 2000-ih godina u Sjedinjenim Američkim Državama i Ujedinjenom Kraljevstvu. Financijska pismenost se često objašnjava kombiniranjem usvojenih financijskih vještina i primjenom financijskog znanja koji su potrebni za efikasno upravljanje financijskim resursima, a sve kako bi se postigla dugotrajna financijska sigurnost pojedinca.²

Financijska pismenost uključuje razumijevanje glavnih financijskih pojmova kao što su primjerice kredit, ulaganja, štednja, kamate, proračun, porez, ali i mnoštvo drugih s navedenim povezanih pojmova. Financijska pismenost je izrazito važna zato što pojedincima omogućava donošenje ispravnih financijskih odluka, uspješno upravljanje vlastitim novčanim sredstvima na odgovoran način te im omogućava da postižu svoje financijske ciljeve. Također je usko vezana uz planiranje sredstava za mirovinu, ulaganje u nekretnine, ulaganje u dionice, upravljanje dugovima, različite vrste osiguranja i tome slično. Zbog svega navedenog u mnogim zemljama diljem svijeta, financijska pismenost se smatra ključnim aspektom obrazovanja jer pomaže pojedincima da steknu potrebna znanja i vještine kako bi uspješno donosili ključne financijske odluke. Mnoge institucije, vlade, ali i organizacije prepoznaju sve veću važnost financijske pismenosti pa se u skladu s time trude podizati svijest o njezinom značenju i promicanju u zajednicama, na radnim mjestima, ali i u različitim obrazovnim ustanovama.

¹ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, dostupno na: <https://www.hanfa.hr/>

² Barbić, D.; Lučić, A. (2018): „Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu“, Narodne novine, str. 1

Uvedeni su programi i inicijative za edukaciju o financijama u školama, na sveučilištima, radnim organizacijama i zajednicama. Također su dostupne različite knjige, tečajevi, webinar i drugi edukacijski materijali kako bi pojedinci stekli potrebno znanje za donošenje adekvatnih odluka o financijama. Također financijska pismenost može doprinijeti smanjenju financijskog stresa i postizanju financijske sigurnosti u dugoročnoj perspektivi.

Adekvatni programi koji se odnose na financijsko obrazovanje često ukazuju na probleme koji nastaju zbog rizičnog financijskog ponašanja pojedinca. Cilj takvih programa je potaknuti pojedince da uvide nedostatke rizičnog financijskog ponašanja te da spriječe posljedice takvog ponašanja. Isto tako svrha financijskog obrazovanja nije samo pružanje potrebnog znanja nego i poticanje pojedinaca na djelovanje.³ Primarni cilj ulaganja u financijsko obrazovanje od najranije dobi je ostvarivanje visoke razine financijske pismenosti što dovodi do toga da mladi ljudi usvajaju ključne navike koje doprinose pravilnom upravljanju osobnim financijama što na posljetku dovodi do financijske stabilnosti i sigurnosti u zreloj dobi.⁴

Nakon što je svijet 2008. godine zahvatila globalna financijska kriza, zanimanje za financijsku pismenost je uvelike poraslo. Spomenuta globalna kriza je upozorila na probleme u financijskom obrazovanju pojedinca, što ih je dovodilo do neadekvatnih financijskih odluka. Mnoga provedena istraživanja dokazala su da je jedan od uzroka pojave globalne financijske krize bilo upravo nedostatno financijsko obrazovanje bez obzira na to što se velika odgovornost za to pripisivala i financijskim institucijama.⁵ Povećan interes za financijsku pismenost rezultirao je većom svijesti o važnosti pravilnog upravljanja novcem i boljem razumijevanju financijskih proizvoda i usluga. Ljudi su postali oprezniji u donošenju financijskih odluka, razvili su bolju sposobnost planiranja budžeta, štednje, i investiranja, ali također su postali i svjesniji rizika financijskih prijevara.

Financijska pismenost se smatra vrlo kontinuiranim i prije svega relativnim pojmom zato što se može reći da ne postoji pojedinac kojeg se može smatrati savršeno financijski pismenim jer je financijska pismenost vrlo složen pojam koji zahtjeva stalno usvajanje novih znanja i vještina te njihovu nadogradnju. Također, navedeno može često utjecati i na pozitivne promjene kada je riječ o ponašanju pojedinca. Najvažnijim elementom financijske pismenosti smatra se

³ Xiao, J. J., Chen, C. i Chen, F. (2013.), Consumer Financial Capability and Financial Satisfaction, *Social Indicators Research*, 118(1), 415–432. <https://doi.org/10.1007/s11205-013-0414-8>

⁴ Lučić, A., Barbić, D. i Uzelac, M. (2020.), The Role of Financial Education in Adolescent Consumers' Financial Knowledge Enhancement, *Market-Tržište*, 32 (Special Issue), 115-130. <https://doi.org/10.22598/mt/2020.32.spec-issue.115>

⁵ Chlouba, T., Šimkova, M. i Nemcova, Z. (2011). Application for education of financial literacy. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 28, str. 370-373.

financijsko ponašanje koje ima vrlo važan utjecaj na financijsko blagostanje. Ukoliko pojedinci adekvatno planiraju svoju potrošnju i time pridonose vlastitoj financijskoj sigurnosti onda se to može smatrati pozitivnim ishodom financijske pismenosti. Nasuprot pozitivnih ishoda, prekomjerno konzumiranje kredita može dovesti do smanjenja financijskog blagostanja.⁶

2.2. Dijelovi financijske pismenosti

Financijska pismenost se najčešće odnosi na kombiniranje stečenog financijskog znanja i usvojenih financijskih vještina, iako različiti autori dijele financijsku pismenost na različite načine. Prema organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) financijska pismenost se sastoji od dvije komponente, a to su financijska znanja i financijske vještine. Komponenta financijskog znanja se odnosi na praktično i teorijsko razumijevanje financijskih predmeta, odnosno razumijevanje njihovih definicija, koncepata i informacija, dok se komponenta financijskih vještina ponajviše odnosi na mogućnost primjene financijskog znanja.⁷ Iako je puno znanstvenika i autora predstavilo svoje definicije i viđenja komponenata financijske pismenosti, još uvijek nije dostupna jedinstvena definicija tog fenomena i njegovih komponenata.

Može se reći kako je financijsko znanje sastavni dio financijske pismenosti te ne predstavlja njezin ekvivalent. Uz financijsko znanje financijska pismenost sadrži dimenziju unutar koje pojedinci moraju imati samopouzdanje i sposobnost potrebnu za korištenje financijskog znanja. Pomoću navedene dvije dimenzije financijske pismenosti ona se može definirati kao mogućnost odnosno mjera pojedinca pomoću koje se određuje razina shvaćanja i upotrebe informacija koje su vezane uz osobne financije. Kao temeljna komponenta financijske pismenosti navodi se financijsko znanje koje pojedinci usvajaju obrazovanjem i iskustvom koje stječu uporabom različitih financijskih proizvoda. Međutim, iako pojedinac posjeduje određena znanja, on bez adekvatnih financijskih vještina neće moći donijeti ispravne financijske odluke.⁸

Financijska pismenost se općenito dijeli na sljedeće komponente: financijsko znanje, financijske vještine, percipirano znanje i financijsko ponašanje. Sve te komponente imaju uzajaman međuodnos. Financijsko znanje ima izravan utjecaj na financijske vještine i na percipirano znanje, a s druge strane financijsko ponašanje je ovisno i o financijskom znanju,

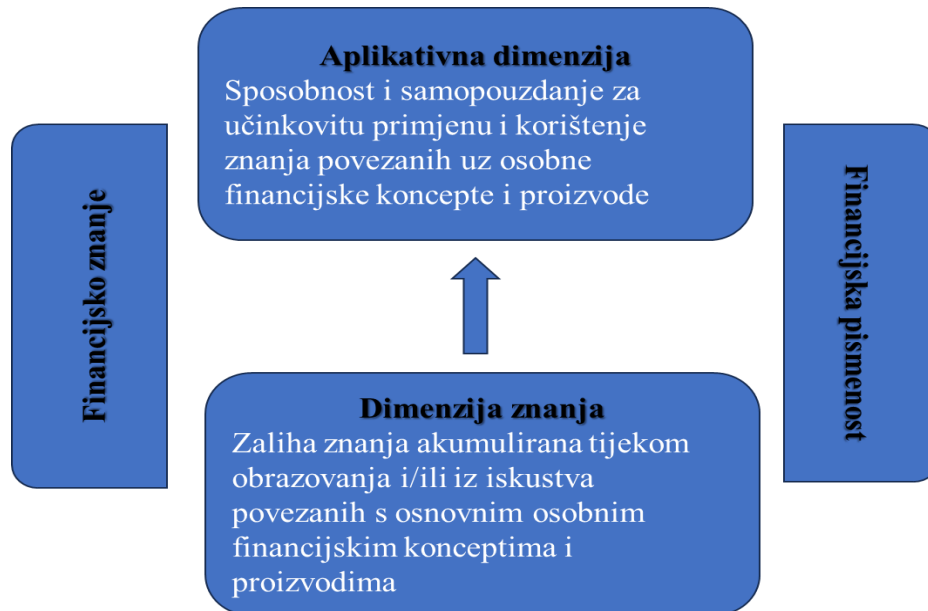
⁶ Barbić D., Lučić A (2018.): Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu

⁷ OECD INFE (2011) Measuring Financial Literacy: Core Questionnaire in Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for conducting an Internationally Comparable Survey of Financial literacy. Paris: OECD

⁸ Huston, S.J. (2010) Measuring Financial Literacy. The Journal of Consumer Affairs/ Volume 44. Issue 2. Dostupno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1745-6606.2010.01170.x>

financijskim vještinama, ali također i o percipiranom znanju. Sve što je stečeno financijskim ponašanjem vratit će se stvarnom i percipiranom znanju. Također na sve navedene komponente mogu utjecati i drugi različiti čimbenici pa s obzirom na to veza između tih komponenti nije savršena.

Slika 1. Konceptualni model financijske pismenosti

Izvor: Izrada autorice prema Huston, S.J. (2010) Measuring Financial Literacy. The Journal of Consumer Affairs/ Volume 44. Issue 2. Dostupno na:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1745-6606.2010.01170.x>

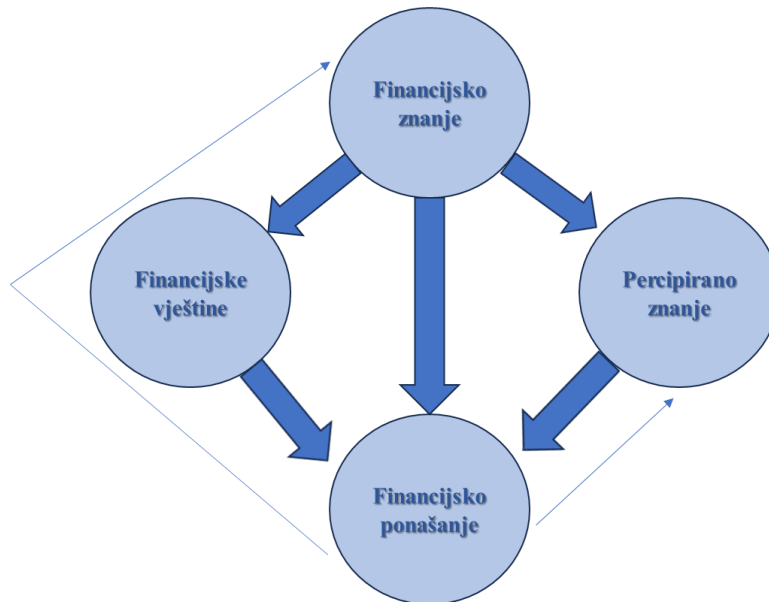
Od svih navedenih komponenti najviše se ističe percipirano znanje iz razloga što pojedinci ponekad nisu svjesni znanja kojim raspolažu pa ponekad dolazi do situacija u kojima pojedinci koji posjeduju veće samopouzdanje misle da posjeduju i višu razinu znanja nego što je stvarno i imaju u odnosu na obrnutu situaciju kada ljudi s manje samopouzdanja manje vjeruju u svoje znanje, vještine i mogućnosti.⁹

Vidljivo je kako oba opisana modela podjele financijske pismenosti upotrebljavaju financijsko znanje, financijske vještine i iskustvo kao komponente pomoću kojih objašnjavaju financijsku pismenost, a najveća razlika navedena dva modela je u tome što jedan model ne uključuje

⁹ Hung, A., Parker A.M., i Yoong, J. (2009.) Defining and Measuring Financial Literacy, RAND Working Paper Series WR -708, dostupno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1498674#

financijsko ponašanje, a drugi model pak ne pridaje važnost samopouzdanju prilikom upotrebe stečenog financijskog znanja pomoću kojeg donose financijske odluke.¹⁰

Slika 2. Povezanost komponenti financijske pismenosti uz aspekt percipiranog znanja

Izvor: Izrada autorice prema Hung, A., Parker A.M., i Yoong, J. (2009.) Defining and Measuring Financial Literacy, RAND Working Paper Series WR -708

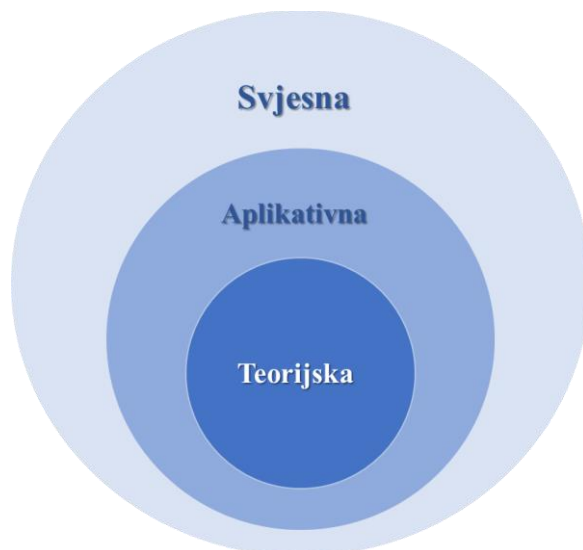
Financijska pismenost se također ponekad dijeli na 3 kategorije, a to su teorijska kategorija, aplikativna kategorija i kategorija svijesti o financijskoj pismenosti. Teorijska kategorija naglašava isticanje znanja i razumijevanje koncepata vezanih za financije, te je u skladu s tim najjednostavnija od prethodno navedenih kategorija jer se odnosi na razumijevanje osnovnih ekonomskih pojmova. Nešto složenija kategorija od teorijske je aplikativna kategorija, a njezina složenost se ogleda u tome što obuhvaća financijske sposobnosti i vještine, u širem smislu odnosi se na to da pojedinac može adekvatno upotrijebiti stečeno znanje te je u mogućnosti financijski planirati. Aplikativna kategorija ujedno obuhvaća i užu teorijsku kategoriju.

Naposljetku najsloženiju kategoriju predstavlja kategorija svijesti o financijskoj pismenosti koja se osim financijskog znanja i vještina, odnosi na mogućnost pojedinca da promišlja o svojim financijskim odlukama te da u skladu s tim donosi ispravne financijske odluke, ali isto

¹⁰ Hung, A., Parker A.M., i Yoong, J. (2009.) Defining and Measuring Financial Literacy, RAND Working Paper Series WR -708, dostupno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1498674#

tako da bude svjestan mogućih posljedica koje donose loše financijske odluke. Ove tri kategorije zapravo nadopunjavaju jedna drugu.¹¹

Slika 3. Kategorije financijske pismenosti

Izvor: Izrada autorice prema Oanea, D.C. i Dornean, A. (2012.) Defining and Measuring Financial Literacy. New Evidence from Romanian' Students of the Master in Finance, Scientific Annals of Economics and Business, 59(2), 113.-129. 10.2478/v10316-012-0036-3

U skladu s navedenom podjelom važno je istaknuti kako se pojedinca može nazvati financijski pismenim onda kada je spreman iskoristiti vlastito stečeno znanje na ispravan način i kada je u mogućnosti dokazati to stečeno znanje.

Prema nekim autorima financijska pismenost dijeli se na čak 5 komponenti:¹²

1. „poznavanje financijskih koncepata,
2. sposobnost komuniciranja o financijskim konceptima,
3. vještina upravljanja osobnim financijama,
4. vještina donošenja ispravnih financijskih odluka, i
5. sigurnost u planiranju budućih financijskih potreba.“

¹¹ Oanea, D.C. i Dornean, A. (2012.) Defining and Measuring Financial Literacy. New Evidence from Romanian' Students of the Master in Finance, Scientific Annals of Economics and Business, 59(2), 113.-129. 10.2478/v10316-012-0036-3

¹² Remund, L.D. (2010.) Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy, The Journal of Consumer Affairs, 44 (2), 276.- 295. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>

Iako postoji mnoštvo različitih podjela financijske pismenosti, ona je najčešće dvodimenzionalna odnosno dijeli se na financijsko znanje i financijske vještine. Komponenta financijskog znanja obuhvaća usvajanje i teorijskog i praktičnog znanja. Pojedinaac može donositi ispravne financijske odluke samo u situaciji kada posjeduje potrebno financijsko znanje čime pomaže u stvaranju učinkovitog financijskog tržišta. Uzmimo za primjer pojedinca koji dobro poznaje princip kamatnih stopa i ponudu na financijskom tržištu iz čega se lako zaključuje kako će takav pojedinac bolje odlučivati o vlastitom zaduživanju te će rjeđe i teže podlijevati raznovrsnim financijskim prijevarama. Nasuprot tome, pojedinci koji ne posjeduju dovoljno financijskog znanja više su izloženi opasnostima poput siromaštva i financijske nesigurnosti. Drugu komponentu financijske pismenosti čine financijske vještine koje se smatraju praktičnim dijelom financijske pismenosti zbog toga što podrazumijevaju primjenu financijskog znanja. Kada se govori o financijskim vještinama kao komponenti financijske pismenosti važno je naglasiti značajnost numeričke pismenosti. Upravo o razini numeričke pismenosti može ovisiti razina financijske pismenosti. Isto tako važno je naglasiti i međusobnu povezanost numeričkog znanja pojedinca i njegova blagostanja pa su u skladu s tim brojna provedena istraživanja dokazala kako razvijenije numeričke vještine pojedinaca dovode do njihova boljeg financijskog blagostanja od financijskog blagostanja pojedinaca s manje razvijenim numeričkim vještinama.¹³

2.3. Uloga financijske pismenosti

2.3.1. Uloga financijskih institucija u razvoju financijske pismenosti

Gotovo svaki pojedinac teži k tome da bude uspješniji i bolji od drugoga pojedinca, a upravo to je ono što potiče ljude na stjecanje što većeg stupnja obrazovanja kako bi pomoću njega bili uspješniji od drugih. Isto tako i kada je riječ o sektoru financija, pojedinac koji ima visok stupanj obrazovanja i uspješnosti najčešće u suvremenom svijetu ima prednosti i u financijskim transakcijama. Uloga financijskog obrazovanja i edukacije se ogleda upravo u tome da se otkloni bolji položaj i prednost pojedinaca višeg stupnja obrazovanja u odnosu na one s nižim stupnjem obrazovanja.¹⁴

Među financijskim institucijama, jednu od najznačajnijih uloga u financijskom obrazovanju imaju banke jer one pomažu potrošačima u donošenju pravilnih i ispravnih odluka ključnih za njihovo blagostanje u budućnosti. Veliki broj banaka sve više ulaže u financijsko obrazovanje

¹³ Barbić, D. i Lučić, A. (2018.) Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu. Zagreb: Narodne novine

¹⁴ Vijayan, S. (2006) Role of Financial Institutions in Financial Education. OECD Conference on Financial Education at ITC Maurya Sheraton. Dostupno na: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/37734002.pdf>

s primarnim ciljem da povećaju bazu njihovih korisnika. Financijskim obrazovanjem banke također stvaraju pozitivnu sliku o svome poslovanju što može dovesti do boljih odnosa sa građanima, ali i pozitivno utjecati na postojeće i potencijalne nove partnere.¹⁵

U suvremenom svijetu postoje dileme oko toga što bi financijske institucije trebale činiti kako bi povećale financijsko obrazovanje građana zbog toga što informiranje potrošača o njihovim mogućnostima i dostupnim financijskim proizvodima nije dostatno. Neki od odgovora na to pitanje su da je nužno poslovanje financijskih institucija u skladu s etičkim načelima, a koja se odnose na pružanje budućih usluga, kontroliranje prodaje financijskih proizvoda te adekvatno prezentiranje postojećih financijskih proizvoda. Osim toga jedan od odgovora se svodi i na to da financijske institucije moraju imati web stranicu s ciljem edukacije potrošača, ali trebale bi također i ulagati određena sredstva za financijske obrazovne programe po cijelome svijetu. Također bi se obrazovne institucije koje imaju za cilj financijsko obrazovanje mladih trebale sponzorirati, ali i težiti ka širenju. Jedna od mogućnosti širenja financijskog obrazovanja je i sklapanje suradnje sa različitim institucijama i organizacijama s ciljem širenja financijskog obrazovanja na širu javnost.¹⁶

Kada je riječ o ulozi financijskih institucija u unapređenju financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj može se zaključiti kako su svjesne značaja financijskog obrazovanja potrošača pa u skladu s tim Hrvatska narodna banka od 2015. godine organizira puno predavanja i radionica za osnovnoškolce, srednjoškolce i studente o temama iz djelokruga središnje banke s ciljem povećanja financijske pismenosti, a naglasak se stavlja na učenju kako štedjeti, kako se koristiti internetskim bankarstvom ili kako otvoriti račun u banci. Predavanja i radionice se održavaju od ponedjeljka do petka u terminima između 9 i 16 sati izlaganjima u Hrvatskoj narodnoj banci ili izlaganjima u školama te na fakultetima. Teme predavanja i radionica su: osnovno o bankovnim proizvodima i uslugama, upravljanje osobnim financijama, razvoj novca i osnove bankarstva, zaštita potrošača, sigurnost internetskih i mobilnih plaćanja, sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, bezgotovinski platni promet i trendovi na tržištu, nadzor rada kreditnih institucija, financijska stabilnost, Hrvatska u europodručju te Euro, naš novac. Sve

¹⁵ Askari, A. (2009) Banks and Financial Educations. Federal Reserve bank od San Francisco, Community Investments Vol 21, Issue 2. Dostupno na: https://www.frbsf.org/community-development/files/askari_ammr.pdf

¹⁶ Vijayan, S. (2006) Role of Financial Institutions in Financial Education. OECD Conference on Financial Education at ITC Maurya Sheraton. Dostupno na: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/37734002.pdf>

navedene teme podijeljene su prema skupinama kojima su namijenjene (studenti, srednjoškolci, osnovnoškolci).¹⁷

Također, osim Hrvatske narodne banke i druge financijske institucije su se priključile ili organizirale programe doprinosa financijskom obrazovanju građana. Među bankama svakako treba spomenuti Erste banku. Erste banka je razvila Školu pametnih financija, nacionalni program društveno odgovornog poslovanja, s ciljem poticanja građana na usvajanje znanja i vještina za upravljanje osobnim financijama, te na razmišljanje o budućim životnim i financijskim ciljevima. Program je otvoren za sve zainteresirane građane, bez obzira na to jesu li klijenti banke, te uključuje online radionice koje vode financijski stručnjaci banke, kao i video edukacije. Važno je napomenuti da program nema prodajni karakter te da je njegov jedini cilj osvijestiti i poboljšati upravljanje osobnim financijama. Škola pametnih financija Erste banke dosad je organizirala više od 700 radionica na kojima je sudjelovalo više od 12 500 polaznika. Ove radionice održavaju se na raznim mjestima, uključujući poslovnice banke, poduzeća, javne ustanove, osnovne i srednje škole te fakultete. Također, održavaju se i online, putem aplikacije Microsoft Teams.¹⁸

Bez obzira na to što banke sve više ulažu u programe financijskog obrazovanja, rezultati istraživanja iz 2020. godine koje su proveli Hrvatska udruga banaka i Institut za financijsko obrazovanje, a koje je vezano za financijsku pismenost tinejdžera u Republici Hrvatskoj pokazali su da bi se samo 3% ispitanih tinejdžera za neki od financijskih savjeta obratilo banci.¹⁹

2.3.2. Uloga obrazovanja u razvoju financijske pismenosti

U današnjem suvremenom svijetu se mladi sve češće susreću sa različitim financijskim rizicima te složenijim financijskim proizvodima nego što je to bio slučaj u prošlosti. Organizacija za ekonomski razvoj i suradnju prepoznala je negativne posljedice nedostatne financijske pismenosti mladih te je uvela projekt financijskog obrazovanja. Predložili su da se financijsko obrazovanje uključi u školski kurikulum kako bi djeca već od najranije dobi počela usvajati vještine i znanja za odgovorno financijsko ponašanje u kasnijem životu. Iako je proces financijskog obrazovanja dugotrajan, uključivanje u školski kurikulum omogućuje da se to postigne.²⁰ Godine 2002. vlade OECD-a su prepoznale važnost financijske pismenosti te su

¹⁷ Hrvatska narodna banka, dostupno na: <https://www.hnb.hr/>

¹⁸ Erste banka, dostupno na: <https://www.erstebank.hr/>

¹⁹ Štedopis i Hrvatska udruga banaka (2020) Mjerenje financijske pismenosti tinejdžera u Hrvatskoj. Dostupno na: <https://www.stedopis.hr/wp-content/uploads/2020/06/Istra%C5%BEivanje-financijske-pismenosti-tinejd%C5%BEra-u-Hrvatskoj.pdf>

²⁰ OECD (2014) Financial Education for Youth: The Role of Schools. OECD Publishing.

pokrenule sveobuhvatan projekt. Projekt je dodatno poboljšana 2008. godine stvaranjem Međunarodne mreže za financijsko obrazovanje (OECD/INFE) s ciljem prikupljanja međusobno usporedivih podataka i dokaza, razvoja metodologija za mjerenje utjecaja, dijeljenja iskustava i dobrih praksi, razvoja istraživanja i komparativne analize, oblikovanja instrumenata politike te promicanja učinkovite provedbe i praćenja. Članovi iz 130 zemalja sudjeluju u OECD/INFE, kojeg nadgleda Savjetodavni odbor. Trenutno se radne skupine bave s tri važna područja politike financijskog obrazovanja: postavljanjem standarda, provođenjem i procjenom, financijskim obrazovanjem u doba digitalizacije te financijskom pismenošću i održivim financijama. OECD/INFE i dalje razvija i potiče implementaciju rezultata prethodnih radnih grupa, uključujući ključne kompetencije za financijsku pismenost, financijsko obrazovanje za mikro, mala i srednja poduzeća, financijsko obrazovanje za financijsku uključenost, nacionalne strategije za financijsko obrazovanje, financijsko obrazovanje za mlade u školi te za žene, financijsku edukaciju za dugoročnu štednju i ulaganja te mjerenje financijske pismenosti. OECD/INFE proširuje svoj rad kroz različite aktivnosti, uključujući pripremu globalnih i regionalnih izvješća, organiziranje seminara, okruglih stolova i tehničkih radionica. Njihov rad je danas u potpunosti priznat na globalnoj razini, budući da G20 i APEC forumi priznaju i podržavaju niz instrumenata i rezultata koje je razvio OECD/INFE.²¹

U mnogim zemljama već duže vrijeme postoje programi financijskog obrazovanja u školama koji su se pokazali vrlo uspješnima i dokazali su kako je uvođenje financijskog obrazovanja u obrazovne ustanove jedan od najefikasnijih i najpravednijih načina za financijsko obrazovanje cijele generacije. Programi financijskog obrazovanja u nekim zemljama započinju već u vrtiću te omogućuje stvaranje zdravih financijskih navika i ponašanja djece od njihove najranije dobi što se pokazalo iznimno važnim u slučaju kada roditelji ne posjeduju dovoljnu razinu financijskog obrazovanja koje bi mogli prenijeti na svoju djecu.²² Mnoga istraživanja rezultirala su korelacijom obiteljske pozadine i financijske pismenosti, a posebno kada se radi o višoj razini financijske pismenosti u obitelji što znači da pojedinci koji su financijski pismeniji obično potječu iz obitelji s visokom razinom financijske pismenosti i stabilnosti.²³ U svrhu osiguranja jednakih mogućnosti za sve pojedince ističe se važnost pružanja financijskog

²¹ OECD, dostupno na: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-international-network-on-financial-education.htm>

²² OECD (2012) Financial Education in Schools. International Network on Financial Education. Dostupno na: https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/FinEdSchool_web.pdf

²³ Lusardi, A.; Mitchell, O.S. i Curto, V. (2010) Financial Literacy among the Young. Journal of Consumer Affairs, 44(2), pg. 358-380. Dostupno na: https://www.dartmouth.edu/~alusardi/Papers/Financial_literacy_young.pdf

osiguranja skupinama koje nemaju pristup takvom obliku obrazovanja. Škole predstavljaju dobro rješenje tog problema zato što mogu pružiti financijsko obrazovanje različitim društvenim skupinama bez obzira na njihova mjesečna primanja i obiteljski status. Školske ustanove imaju mogućnost obrazovanja ne samo djece nego i učitelja i roditelja šireći adekvatne financijske navike i znanja. Više od 40 zemalja diljem svijeta je uvidjelo veliku važnost financijskog obrazovanja te je u skladu s tim uvelo neki od oblika programa financijskog obrazovanja u školske ustanove, a nešto manji broj zemalja uvodi neke od tih programa kao oblike izbornih predmeta školskog kurikulumu. Također jedna od problema je taj što se neke zemlje susreću s izazovima kod uvođenja programa financijskog obrazovanja u škole zbog prevelike količine postojećih nastavnih sadržaja, nedostatnog vremena, stručnosti te potrebnih materijala.²⁴

Nadalje, istraživanje provedeno od strane Hrvatske udruge banaka i Instituta za financijsko obrazovanje ukazalo je na činjenicu da bi samo 1% ispitanih učenika pitalo svog školskog učitelja za neki od potrebnih financijskih savjeta što ukazuje na nesklonost traženja financijskih rješenja pomoću školstva od strane učenika. Također 2% ispitanih učenika za savjet bi pitalo prijatelja ili bi isti potražili na internetu, ali najveći postotak, njih čak 82% bi tražilo financijski savjet od roditelja. Nadalje najviše tinejdžera navodi kako najbolje uči o novcu u razgovoru s drugima, njih čak 66%, dok 15% ispitanih tinejdžera misli da uopće ne treba učiti o novcu. Također, uz navedeno, kao poželjne načine učenja o novcu ističu i školu-učenje na redovnoj nastavi, internet-kroz kvizove znanja, gledajući video, izvanškolske aktivnosti te čitanje tiskanog sadržaja i knjiga vezanih za upravljanje novcem. Također njih 92% je navelo kako nije sudjelovalo na Europskom kvizu novca 2018. i/ili 2019. dok ih je samo 8% sudjelovalo.²⁵

2.3.3. Uloga ostalih institucija u razvoju financijske pismenosti

Značajan broj institucija, osim financijskih i školskih imaju utjecaj na povećanje razine financijske pismenosti građana. U Republici Hrvatskoj postoji Institut za financijsko obrazovanje (Štedopis). Štedopis je udruga koja se fokusira na financijsko obrazovanje mladih, s ciljem da nauče kako upravljati novcem te kako pokrenuti vlastiti posao. Osnovana je 2015. godine od strane sveučilišnih profesora, znanstvenika, novinara i poduzetnika koji su zajednički razvijali inovativne programe financijskog obrazovanja usmjerenih na djecu i mlade, kako bi

²⁴ OECD (2012) Financial Education in Schools. International Network on Financial Education. Dostupno na: https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/FinEdSchool_web.pdf

²⁵ Štedopis i Hrvatska udruga banaka (2020) Mjerenje financijske pismenosti tinejdžera u Hrvatskoj. Dostupno na: <https://www.stedopis.hr/wp-content/uploads/2020/06/Istra%C5%BEivanje-financijske-pismenosti-tinejd%C5%BEera-u-Hrvatskoj.pdf>

se osiguralo da buduće generacije budu financijski uspješne i odabiru poduzetništvo kao svoj životni poziv. Njihova misija je osnažiti pojedince s potrebnim znanjima, vještinama i povjerenjem kako bi donijeli ispravne financijske odluke u osobnom, obiteljskom ili poslovnom kontekstu, a njihova vizija je stvaranje financijski pismenih i odgovornih građana te poduzetnika. Štedopis ističe važnost odgovornog odnosa mladih prema novcu te financijske slobode i sigurne financijske budućnosti pojedinaca te to nastoje ostvariti stvaranjem programa i sadržaja koji će pomoći pojedincima da Razumiju svoju ulogu na tržištu financijskih proizvoda i usluga, upoznaju svoja prava i obveze te aktivno koriste financijske proizvode i usluge, nauče kako upravljati svojim osobnim ili obiteljskim financijama tako da ne ulaze u dugove koje ne mogu podmiriti i tako izbjegnu siromaštvo te da prepoznaju važnost štednje za mirovinu i za pokrivanje neočekivanih financijskih izdataka.²⁶

Kada je riječ o ulozi ostalih institucija u razvoju financijske pismenosti važno je izdvojiti i aktivnosti Hrvatskog ureda za osiguranje. Inicijativa za pokretanje projekta "Financijska pismenost u Republici Hrvatskoj" je usvojena od strane Upravnog odbora Hrvatskog ureda za osiguranje. Navedena odluka je donesena uzimajući u obzir iskustva drugih europskih država, preporuke Svjetske banke te posebnih potreba hrvatskih građana. U skladu s ovom odlukom, Hrvatski ured za osiguranje je predložio Ministarstvu financija i Vladi Republike Hrvatske pokretanje projekta Financijska pismenost u Republici Hrvatskoj te izradu Nacionalnog programa financijskog obrazovanja. Svjetska banka u svom Dijagnostičkom pregledu zaštite potrošača i financijske pismenosti preporučila je Republici Hrvatskoj izradu programa financijskog obrazovanja. Naposljetku, temeljem prijedloga Hrvatskog ureda za osiguranje, Ministarstvo financija odnosno Vlade Republike Hrvatske pokrenuli su aktivnosti na izradi Prijedloga Nacionalnog programa financijskog obrazovanja.²⁷

Osim Instituta za financijsko obrazovanje u Republici Hrvatskoj i inicijative Hrvatskog ureda za osiguranje u Republici Hrvatskoj djeluje i udruga osnovana 2011. godine pod nazivom Hrvatski institut za financijsku edukaciju koja ima za cilj promoviranje financijske pismenosti, unapređenje znanja iz područja ekonomije i osobnih financija te poticanje etičnog poslovanja, cjeloživotnog učenja i razvoja društva znanja. Kroz dugogodišnji rad ostvarili su brojne uspješne projekte i inicijative, a među najznačajnijima su programi za zaštitu potrošača kao što su: Upoznaj svoja prava!, Potpisujem, znači razumijem!, Abeceda javnih usluga, Komunalne djelatnosti – saznaj više!, Abeceda odgovornosti potrošača, Uz manje troškove do veće kvalitete

²⁶ Štedopis-Institut za financijsko obrazovanje, dostupno na: <https://www.stedopis.hr/>

²⁷ Hrvatski ured za osiguranje, dostupno na: <https://huo.hr/hr/>

života i Abeceda financija za mlade. Objavili su također i brojne online brošure koje građani mogu koristiti za informiranje o različitim temama povezanim s upravljanjem osobnim financijama, poduzetništvom, utjecajem medija i pravima potrošača, a sve u cilju množenja znanja. Također održavaju i brojne radionice u školama, fakultetima i Knjižnicama Grada Zagreba te su dodali novu metodu učenja o pravima potrošača, financijskoj pismenosti i utjecaju reklama - 3D virtualne šetnje. HIFE je prva udruga u Hrvatskoj koja koristi virtualne snimke u edukativne svrhe, gdje građani mogu virtualno šetati i naučiti o ovim temama. Posebno popularne među polaznicima radionica su interaktivne društvene igre i timski zadaci, koji omogućuju zanimljiv način učenja potrebnih znanja i vještina za život. Također su vrlo često i gosti na različitim manifestacijama vezanim za unapređenje financijske pismenosti.²⁸

2.4. Poticanje financijske pismenosti

Republika Hrvatska je ulaskom u Europsku uniju preuzela njezinu pravnu stečevinu koja uključuje zaštitu potrošača i na financijski sektor države. Kao i druge zemlje članice i Republika Hrvatska sudjeluje i doprinosi radu europskih odbora, agencija i institucija, a time ujedno doprinosi obrazovanju i zaštiti svojih građana. Kao i za druge zemlje i za Republiku Hrvatsku je vrlo bitno da građani imaju što viši stupanj financijske pismenosti kako bi mogli donositi adekvatne financijske odluke za budućnost. Osoba koja je financijski pismena ima sposobnost kritički razmišljati o ponudi financijskih proizvoda te odabrati sigurniju i povoljniju opciju, što u konačnici doprinosi stabilnosti financijskog sustava u cjelini.

U Republici Hrvatskoj do 2015. godine nije postojao organiziran pristup financijskoj pismenosti nego su se povremeno provodili seminari, radionice i okrugli stolovi koje bi najčešće organizirale nevladine organizacije. Nacionalne organizacije i institucije imaju najvažniju ulogu kada je riječ o podizanju razine financijske pismenosti građana Republike Hrvatske, dok ključnu ulogu u poticanju financijske pismenosti ima Ministarstvo financija. Upravo je Ministarstvo financija na prijedlog Vlade RH donijelo prvi Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2015. do 2020. godine kojemu je primarni cilj bio poboljšati kvalitetu, proširiti kanale distribucije i provoditi učinkovite aktivnosti koje su već poznate, te u suradnji sa svim sudionicima doprinijeti stvaranju financijski pismenog stanovništva u Republici Hrvatskoj. Ovaj okvir uključuje građane svih dobnih skupina. Također stvoren je i s ciljem poticanja suradnje između javnog i privatnog sektora u provođenju financijskog obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Ministarstvo financija je koordinator ovog

²⁸ Hrvatski institut za financijsku edukaciju, dostupno na: <https://www.hife.hr/>

okvira, koji uključuje obrazovanje građana svih dobnih skupina u Republici Hrvatskoj putem formalnih, neformalnih i informalnih metoda učenja. Institucije koje su dio javnog i privatnog sektora uključene u financijsko obrazovanje građana Republike Hrvatske, zajedno s Ministarstvom financija koje djeluje kao koordinator, članovi su Operativne radne grupe za praćenje provedbe mjera i aktivnosti osnovane od strane Ministarstva financija u skladu s Nacionalnim strateškim okvirom financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2015. do 2020.²⁹

Također je važno napomenuti aktivnosti Središnjeg registra osiguranika (REGOS) i Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (HZMO) koji su u ožujku 2021. godine osnovali mirovinske informativne centre (MIC) u Zagrebu, Osijeku, Splitu i Rijeci s namjerom da se građanima pruže kvalitetne i stručne informacije o izborima i odlukama vezanim uz njihovu mirovinu. U mirovinskim informativnim centrima građani mogu dobiti informacije o mnogim pitanjima vezanim uz mirovinski sustav, uključujući informacije o izboru mirovinskog fonda, informacije o prihodima i uplaćenim doprinosima za mirovinsko osiguranje, informacije vezane uz osobni račun, prijave i odjave na osiguranje, status predmeta u HZMO-u, ostvarivanje prava iz mirovinskog osiguranja i doplatka za djecu, izbor mirovine, e-usluge HZMO-a, zatvaranje osobnog računa i isplatu sredstava zakonskim primateljima. Također, građani mogu podnositi razne zahtjeve i dobivati potvrde u papirnatom obliku putem mirovinskih informativnih centara. Također mirovinske informativne centre mogu koristiti i poduzetnici koji mogu dobiti osnovne informacije o obračunu i plaćanju doprinosa za mirovinsko osiguranje te stručnu pomoć u rješavanju neusklađenih plaćanja doprinosa za mirovinska osiguranja i neusklađenih plaćanja II. stupa evidentiranih na privremenom računu. Dodatno, mogu zatražiti izdavanje različitih dokumenata u elektroničkom ili papirnatom obliku te im mirovinski informativni centri mogu pružiti informacije o prijavama, odjavama i promjenama u osiguranju, kao i obvezama poduzetnika vezanim uz mirovinsko osiguranje.³⁰

Također je važno spomenuti i ostale aktivnosti koje se provode s ciljem podizanja razine financijske pismenosti građana Republike Hrvatske, a to su: obilježavanje Europskog i Svjetskog tjedna novca u Republici Hrvatskoj kako bi se dodatno potaknula efikasnost, kreativnost i inovativnost u programima financijskog opismenjavanja. Svjetski tjedan novca (GMW), koji se godišnje organizira putem Međunarodne mreže za financijsko obrazovanje i

²⁹ Ministarstvo financija Republike Hrvatske, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/>

³⁰ Središnji registar osiguranika, dostupno na: <https://regos.hr/>

Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD/INFE), usklađuje se s trenutnim temama svjetske ekonomije. Tijekom Svjetskog tjedna novca, različite organizacije (javnog, privatnog i neprofitnog sektora) zajednički surađuju kako bi organizirale različite aktivnosti, s posebnim naglaskom na djecu i mladež, s ciljem poticanja motivacije za financijsko obrazovanje. Europski tjedan novca (EMW), koji organizira Europska bankarska federacija (EBF) usklađen je sa Svjetskim tjednom novca te pruža mogućnost za unaprjeđenje financijske budućnosti. Glavni cilj je osigurati da edukatori, regulatori i drugi sudionici u zajednici financijske pismenosti doprinesu razumijevanju upravljanja novcem pojedinaca. Također je važno spomenuti i Twinning light projekt kojeg je 2017. godine proveo Finski institut za javno upravljanje (HAUS) u korist Ministarstva financija pod nazivom Razvoj programa financijske pismenosti s ciljem podizanja razine financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj. Jedna od komponenti projekta bila je usmjerena na bolju suradnju i koordinaciju između svih sudionika u financijskom obrazovanju. Kao rezultat toga, sklopljen je Sporazum s ciljem jačanja suradnje u provođenju mjera i aktivnosti za financijsku pismenost potrošača, na temelju uzajamnog povjerenja i razumijevanja, pridržavajući se načela i postupaka utvrđenih u Sporazumu. Također OECD i Europska komisija su objavili plan zajedničkog projekta usredotočenog na financijske kompetencije mladih u Europi, koji će se razvijati tijekom sljedeće dvije godine, a u kojem će iz Republike Hrvatske sudjelovati Ministarstvo financija, Agencija za odgoj i obrazovanje te Agencija za strukovno obrazovanje.³¹

3. VAŽNOST FINACIJSKE PISMENOSTI

3.1. Važnost financijske pismenosti za pojedinca

Kao što je već i prethodno naglašeno financijska pismenost ima veliku važnost u životu pojedinca zbog toga što viša razina financijske pismenosti omogućuje pojedincu ispravno odlučivanje o osobnim financijama, ali doprinosi također ispravnosti u donošenju obiteljskih i poslovnih odluka. Financijska pismenost se odnosi na razinu znanja o pojmovima vezanim uz financije poput inflacije, različitih oblika rizika kao što su valutni i kreditni rizik, zaduživanje, štednju, investicije, potrošnju, ali i mnoge druge. Niska razina financijske pismenosti može negativno utjecati na pojedinca u smislu posljedica previsoke zaduženosti, ali i veća je vjerojatnost da će se pojedinac niže razine financijske pismenosti naći u središtu različitih financijskih prevara od pojedinca visoke razine financijske pismenosti. Važnost financijske pismenosti se ogleda i kod zapošljavanja pojedinca u slučaju da dođe do promjene mjesta rada pri čemu nastaje kratkoročna nezaposlenost do ponovnog zapošljavanja, a unutar koje pojedinac

³¹ Ministarstvo financija Republike Hrvatske, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/>

mora osigurati dovoljnu količinu sredstava za pokrivanje svojih osnovnih potreba u vremenu bez primanja pri čemu će mu zasigurno biti lakše upravljati sredstvima ukoliko posjeduje adekvatnu razinu financijske pismenosti i obrazovanja. Razina financijske pismenosti tako može utjecati na razinu siromaštva jer financijski pismene osobe donose manje financijski rizičnih odluka što dovodi do smanjenja siromaštva u državi te tako pojedinci utječu na ukupnu situaciju. Važno je da se svaki pojedinac odgovorno odnosi prema potrošnji vlastitih sredstava kako bi osigurao blagostanje za budućnost u smislu štednje, potrošnje, investicija, ulaganja u nekretnine i slično. Previsoka razina zaduženosti, donošenje loših financijskih odluka te loše upravljanje vlastitim novčanim sredstvima negativno utječe na budućnost pojedinca u vidu njegove izoliranosti, društvene i financijske što može dovesti do siromaštva.³² Na osnovu navedenog može se zaključiti kako loše financijske odluke uzrokovane nedovoljnom razinom financijskog obrazovanja mogu pojedince dovesti do vrlo teške financijske situacije. Zaduživanjem se pojedinci izlažu riziku nemogućnosti urednog servisiranja duga uslijed niske razine financijske pismenosti zbog nemogućnosti adekvatnog upravljanja vlastitim sredstvima. Tu činjenicu dokazala su i mnoga provedena istraživanja koja su naglasila kako je niska razina financijske pismenosti pozitivno korelirana s visokom razinom zaduženosti odnosno s visokim troškovima kredita.³³

Pored donošenja odluka vezanih za njihove svakodnevne potrebe, pojedinci su također obvezni donositi dugoročne odluke koje se tiču njihove financijske sigurnosti nakon odlaska u mirovinu jer pojedinci sami biraju kako će raspodijeliti svoja sredstava nakon umirovljenja. Budući da se očekivani životni vijek povećava, donošenje takvih odluka zahtijeva značajnu pažnju.³⁴ Istraživanja su dokazala također i povezanost između upravljanja financijama kućanstva i razine financijskog obrazovanja. Dokazano je da postoji veza između slabijeg financijskog znanja i nižih rezultata prema indeksima financijskog ponašanja.³⁵ Danas, napredna društva teže stvaranju socijalne jednakosti kao ključnom elementu ekonomskog prosperiteta. Međutim, nejednakosti među ljudima mogu ugroziti tu homogenost. Kako bi se to izbjeglo, potrebno je da svi sudjeluju u procesu stvaranja i raspodjele bogatstva. Na osnovu toga, financijska

³² Barbić, D.; Lučić, A. (2018): „Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu“, Narodne novine, str. 1-7, str.44-47

³³ Bahovec, V., Barbić, D. i Palić, I. (2015.) Testing the effects of financial literacy on debt behavior of financial consumers using multivariate analysis methods. Croatian Operational Reserch Review, 6(2), 361.-371. 10.17535/corr.2015.0028

³⁴ Lusardi, A. i Mithcell O. (2009.) How Ordinary Consumers Make Complex Economic Decisions: Financial Literacy and Retirement Readiness, Working papers, 10.3386/w15350

³⁵ Hilgert, M.A., Hogarth, J.M. and Beverly, S.G. (2003) Household Financial Management: The Connection between Knowledge and Behavior. Federal Reserve Bulletin, 89, 309-322.

pismenost i potencijalno dobro zaposlenje predstavljaju ključne čimbenike u stvaranju osobnog bogatstva pojedinca. Slično kao i zdravstveni odgoj u osnovnim i srednjim školama, gdje se kod djece nastoje razviti pravilne higijenske i prehrambene navike, financijsko obrazovanje pruža pojedincima znanje i vještine koje su im korisne pri sudjelovanju na financijskom tržištu.³⁶

U svrhu donošenja ispravnih odluka pojedinca povezanih s njegovim osobnim financijama neophodno je praćenje svih njegovih financijskih transakcija tijekom određenog vremenskog razdoblja. To se može postići izradom tri financijska plana, a to su: plan potrošnje, plan zaštite od rizika i plan akumulacije kapitala. Navedeni planovi će pomoći pojedincu u donošenju odluka vezanih za njegove osobne financije. Kontinuirano praćenje kućanskih troškova opisuje se planom potrošnje. Plan zaštite od rizika obuhvaća procjenu mogućih opasnosti iz okoline koje bi mogle utjecati na pojedinca, poput rizika inflacije pri čemu se teži održavanju stvarne vrijednosti novca. Cilj financijskog plana akumulacije kapitala je povećanje ukupne neto imovine i neto štednje kućanstva. Pojedinci trebaju izrađeni financijski plan uskladiti sa trenutnom životnom situacijom, ali i brojnim drugim prisutnim čimbenicima poput psiholoških, ekonomskih i socijalnih. Izradom financijskog plana mogu se postići pozitivni učinci poput smanjenja prezaduženosti donošenjem ispravnih financijskih odluka, izbjegavanja rizika, siromaštva, bankrota, ostvarenje vlastitih ciljeva vezanih uz osobne financije, sloboda nastala uslijed ispravnog planiranja potrošnje i brojni drugi.³⁷

3.2. Važnost financijske pismenosti za gospodarstvo

Za ekonomsku situaciju na pojedinačnoj, multinacionalnoj i makroekonomskoj razini iznimno je važna financijska pismenost ukupnog stanovništva. Visoka razina financijske pismenosti može dovesti do pozitivnih učinaka na gospodarstvo kao što su umanjeње financijske isključenosti pojedinaca, poboljšanje kvalitete u donošenju financijskih odluka te viši stupanj likvidnosti financijskog sustava.³⁸ Povećanje financijske pismenosti građana doprinosi sinergiji između realnog i financijskog sektora što što dovodi do pozitivnih učinaka na gospodarski

³⁶ OECD (2005.) Importance of Financial Literacy in the Global Economy, Keynote Address by The Hon. Donald J. Johnston, Secretary-General of the OECD to the Financial Education Summit, Kuala Lumpur, dostupno na: <https://www.oecd.org/general/35883324.pdf>

³⁷ Ivanov, M., Barbić, D. (2016), Analiza rizika u upravljanju osobnim financijama, dostupno na <http://web.efzg.hr/repec/financije/chapter1611.pdf> str. 222-225

³⁸ Zait, A. i Berteau, P.E. (2014.) Financial Literacy – Conceptual Definition and Proposed Approach for a Measurement Instrument, Journal of Accounting and Management, 4(3), 37.-42.

razvoj. Ulaganjem u tržišta kapitala, pojedinci doprinose povećanju likvidnosti i time potiču gospodarski razvoj što je pozitivno korelirano s otvaranjem sve većeg broja radnih mjesta.³⁹

Niska razina financijske pismenosti građana može prouzročiti razne posljedice, a time i velike ekonomske posljedice kao i individualne. Neke od njih su preopterećen sustav socijalnog osiguranja, problemi ekonomskog razvoja, prekomjerna zaduženost, sub-optimalna tržišna struktura te sub-optimalni rast. Globalna financijska kriza 2008. godine naglasila je važnost poboljšanja financijske pismenosti u društvu kako bi se izbjegle slične situacije u budućnosti. Kriza je istaknula da je ključno educirati ljude o financijama jer su mnogi građani uzimali kredite pod nepovoljnim uvjetima, nisu bili dovoljno upoznati s pojmovima poput inflacije i recesije, preuzimali su financijske obveze koje su premašivale njihove mogućnosti ili su dobivali netočne informacije o vlastitim financijskim opcijama. U mnogim razvijenim zemljama zapadne Europe kao i u SAD-u velika važnost se pridaje kreditiranju stanovništva zbog čega je upravo globalna financijska kriza ukazala na nedostatke i nedovoljnu razinu financijskog opismenjavanja pojedinaca. Nedostatno financijsko obrazovanje može dovesti pojedince do financijske isključenosti što može uzrokovati prekomjernu zaduženost pojedinaca što će negativno utjecati na čitavo gospodarstvo zemlje zbog toga što će vrlo lako dovesti do prekomjerne opterećenosti sustava socijalnog osiguranja.⁴⁰

Zbog promjenjive demografske situacije, čestih promjena na financijskom tržištu te sve većeg starenja stanovništva, ali i promjena u sustavima potpora dodatno je naglašena važnost financijskog obrazovanja. Sve veći očekivani životni vijek dovodi do potreba za osiguravanjem dostatnih sredstava za razdoblje nakon umirovljenja što također povećava potrebu za financijskim opismenjavanjem građana. Brojne promjene povezane s tehnološkim napretkom utjecale su na promjenu sustava komunikacije, ali i unaprijedile su sustav financijskih transakcija, a zbog toga zahtjevi za kvalitetom financijskih usluga postaju sve veći.⁴¹ Ako dugoročno promatramo, raspodjela resursa ima utjecaj na mogući gospodarski rast. Financijski obrazovaniji ulagači će donositi razumnije i pametnije odluke, prepoznavati rizike i težiti

³⁹ Vehovec, M. (2011) Financijska i mirovinska pismenost: međunarodna iskustva i prijedlozi za Hrvatsku. *Privredna kretanja i ekonomska politika*. 21 (129), 65.-85.

⁴⁰ Barbić, D. i Lučić, A. (2018.) Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu. Zagreb: Narodne novine.

⁴¹ ECD (2019), PISA 2018 Assessment and analytical framework, dostupno na: [PISA 2018 Financial Literacy Framework | PISA 2018 Assessment and Analytical Framework | OECD iLibrary \(oecd-ilibrary.org\)](https://www.oecd-ilibrary.org/pisa/pisa-2018-assessment-and-analytical-framework)

povećanju povrata na vlastite investicije, a što je stopa povrata na resurse prilagođenija riziku, to se može očekivati veći gospodarski rast.⁴²

Budući da financijski sustav ima ključnu ulogu u gospodarstvu, primjenjuje se stroga regulacija i nadzor rada financijskih institucija, a regulatorni zahtjevi su dodatno povećani nakon što je pojava globalne financijske krize 2008. godine ostavila svjetske posljedice. Regulacija financijskog sustava je također iznimno važna i zbog sprječavanja stvaranja sive ekonomije i bankarstva u sjeni. Vrlo bitno je spomenuti i važnost zaštite potrošača čijim unapređenjem se postiže povjerenje korisnika financijskih usluga u sustav. U Republici Hrvatskoj nadzor rada financijskih institucija obavlja Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA) koja također doprinosi i zaštiti potrošača korisnika financijskih usluga kako bi se umanjila učestalost prijevara u svrhu održavanja povjerenja korisnika financijskih usluga u sustav i sprječavanja donošenja nepovoljnih financijskih odluka pojedinaca koje mogu ugroziti njihovu financijsku situaciju, ali i vrlo nepovoljno utjecati na čitavo gospodarstvo.⁴³

3.3. Važnost financijske pismenosti za sustav

Upravo je nedostatna razina financijskog obrazovanja bila jedan od uzročnika pojave globalne financijske krize.⁴⁴ Financijski pismeno stanovništvo može uvelike utjecati na efikasnost i dobro funkcioniranje financijskog sustava. To se može pokazati na sljedeće načine: 1. viša razina financijske pismenosti može doprinijeti boljem upravljanju novčanim sredstvima na razini kućanstva što može pozitivno utjecati na smanjenje kreditnog rizika banaka i drugih kreditnih institucija, 2. poboljšana razina financijske pismenosti može unaprijediti sposobnost potrošača u odabiru financijskih opcija, što pak potiče financijske institucije u davanju kreativnijih odgovora na potražnju i ubrzaju razvoj cjelokupnog financijskog sustava, 3. društvo koje ima veću razinu financijske pismenosti bit će u mogućnosti učinkovitije nadzirati institucije koje pružaju financijske usluge, što će rezultirati boljim upravljanjem rizicima u financijskom sektoru, 4. Pravilno donošenje odluka pri investiranju dovest će do adekvatnijeg

⁴² Widdowson, D. i Hailwood, K. (2007.) Financial literacy and its role in promoting a sound financial system, Reserve Bank of New Zealand Bulletin, 70 (2)

⁴³ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, Financijska pismenost brošura, dostupno na: [fin-pismenost-brosura.pdf\(hanfa.hr\)](http://fin-pismenost-brosura.pdf(hanfa.hr))

⁴⁴ Golemac, Z. i Lončar, I. (2015.) Važnost ekonomskog obrazovanja za unapređenje financijskog znanja. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. 13 (1) 147. -163.

raspoređivanja resursa te će potaknuti povećanje stopa rasta gospodarstva i doprinijeti gospodarskoj stabilnosti.⁴⁵

⁴⁵ Widdowson, D. i Hailwood, K. (2007.) Financial literacy and its role in promoting a sound financial system, Reserve Bank of New Zealand Bulletin, 70 (2)

4. FINANCIJSKA PISMENOST U REPUBLICI HRVATSKOJ I EUROPI

4.1. Financijsko obrazovanje u Republici Hrvatskoj i Europi

U Republici Hrvatskoj, do nedavno, nije postojao sveobuhvatan pristup financijskom obrazovanju građana. Gotovo svi programi koji su bili usmjereni ka financijskom obrazovanju stanovništva provodile su većinom nevladine organizacije organiziranjem seminara, različitih radionica te okruglih stolova. U svrhu rješavanja tog nedostatka Vlada Republike Hrvatske je odredila Ministarstvu financija zaduženje za pripremu Prijedloga nacionalnog strateškog okvira financijske pismenosti potrošača s ciljem omogućavanja cjelokupne sustavne integracije financijskog obrazovanja u sve procese obrazovanja. Na taj način, želi se osigurati da svi građani steknu adekvatno znanje o financijama kako bi lakše upravljali vlastitim novčanim sredstvima i donosili informirane financijske odluke.⁴⁶ Kao što je već spomenuto, u lipnju 2021. godine donesen je drugi Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2021. do 2026., a s ciljem nastavka kontinuiranog rada na području financijske pismenosti. Glavni fokus programa financijskog obrazovanja usmjeravaju se na sljedeće: 1. Organizacija osobnih i obiteljskih financija pojedinca, uključujući planiranje štednje i investiranja, 2. Upravljanje dugom i osiguranje od rizika radi stvaranja financijske sigurnosti. 3. Povećanje znanja o ključnim ekonomskim i financijskim konceptima te temeljima financijske matematike.

Povećano zanimanje za financijsko obrazovanje najbolje je vidljivo u tome da čak 40 europskih od ukupno 110 zemalja čine ranije spomenutu OECD/INFE mrežu. U proteklih 20 godina Europa je svjedočila značajnom unapređenju financijskog obrazovanja do čega su doveli različiti čimbenici poput demografskih trendova u vidu starenja stanovništva koji su zahtijevali prilagodbe mirovinskih sustava, također je bilo nužno suočiti se s izazovom rasta zaduženosti i mogućnosti dolaska do prezaduženosti. Uz to, rast složenosti financijskog tržišta zahtijevao je veću razinu financijske pismenosti kako bi građani mogli donositi informirane odluke o svojim financijama i ulaganjima. Nažalost, postojala je tendencija financijske isključenosti zbog niske razine financijske pismenosti, što je dovelo do potrebe za promicanjem financijskog obrazovanja kako bi se smanjila ta nejednakost. Kako bi se odgovorilo na ove izazove, europske zemlje su poduzele korake u poboljšanju financijskog obrazovanja stanovništva. Održavaju se kampanje za podizanje svijesti o važnosti financijske pismenosti te se provode edukativni programi na različitim razinama obrazovanja. Također, doneseni su i posebni zakoni i smjernice

⁴⁶ Narodne novine (2015.): Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2015. do 2020. godine., Narodne novine d.d. broj 11, Zagreb

kako bi se osiguralo da građani steknu osnovno razumijevanje financija. Sve ove mjere imaju za cilj stvoriti financijski osviještene građane koji mogu bolje upravljati svojim osobnim financijama, razumjeti rizike i prilike na tržištu te doprinijeti stabilnosti i održivosti gospodarstva u cjelini.⁴⁷ Europska Unija je nakon nastupa globalne financijske krize 2008. godine aktivno sudjelovala u stvaranju učinkovitog pravnog okvira usmjerenog na zaštitu potrošača prihvaćanjem različitih načela i direktiva. Primjerice, u travnju 2008. godine su Europski parlament i Vijeće prihvatili Direktivu o ugovoru o potrošačkom kreditiranju čiji je cilj unapređenje zaštite potrošača s posebnim naglaskom na prava potrošača te njihovu transparentnost. Ova direktiva naglašava važnost osiguravanja da su sve informacije vezane uz kredit dostupne potrošačima prije nego što sklope ugovor. Time se želi osigurati da potrošači imaju potpunu preglednost i razumijevanje uvjeta kredita prije nego što se obvežu na njega. Na taj način potrošači mogu donositi informirane odluke o svojim financijama, smanjujući rizik od nepovoljnih situacija ili nejasnoća u kasnijem razdoblju kreditiranja.⁴⁸ Europska Unija potaknula je razvoj i unapređenje financijskog obrazovanja u Europi. Ključnu ulogu u tom procesu imala je Europska komisija. U listopadu 2008. godine Europska komisija je pokrenula Stručnu skupinu za financijsko obrazovanje-EGFE (Expert Group on Financial Education). Ova inicijativa naglašava značaj koordinacije nacionalnih strategija za uvođenje i provedbu financijskog obrazovanja u državama članicama. Nadalje, Europska komisija je značajnu ulogu imala i donošenjem 8 ključnih načela usmjerenih ka postizanju vrlo kvalitetnih programa za omogućavanje provođenja financijskog obrazovanja u državama članicama. Ova inicijativa ima za cilj postići standardizirane i učinkovite programe financijskog obrazovanja diljem Europe.

Sve ove inicijative i doprinosi Europske komisije, u suradnji s ostalim institucijama Europske Unije, pridonose jačanju financijske pismenosti građana te promiču bolje razumijevanje i upravljanje osobnim financijama kako bi se postigla financijska stabilnost i dobrobit u Europi.⁴⁹ Važnu ulogu u provođenju i unapređenju programa financijskog obrazovanja ima i EBF, odnosno Europska bankarska federacija koja ujedinjuje 33 nacionalna bankarska udruženja u Europi koja zajedno predstavljaju oko 3500 banaka (velikih i malih, veleprodajnih i maloprodajnih, lokalnih i međunarodnih) koje zapošljavaju oko 2,7 milijuna ljudi. EBF je u studenom 2020. godine objavio vodič koji omogućuje čitateljima da istraže aktivnosti

⁴⁷ Atkinson, A. and F. Messy (2013), "Promoting Financial Inclusion through Financial Education: OECD/INFE Evidence, Policies and Practice", OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 34, OECD Publishing, Paris, dostupno na: <https://doi.org/10.1787/5k3xz6m88smp-en>.

⁴⁸ OECD (2016), Financial Education in Europe: Trends and Recent Developments, OECD Publishing, Paris

⁴⁹ Commission of The European Communities (2007.): Communication on Financial Education – COM(2007) 808 final dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0808:FIN:EN:PDF>

bankarskog sektora, vlada i vodećih nevladinih organizacija, koje su usmjerene na poticanje financijskog obrazovanja i financijske pismenosti. Ovaj vrijedan vodič pruža opsežan pregled inicijativa banaka za financijsko obrazovanje u 35 europskih zemalja i može poslužiti kao referenca za svaku pojedinu zemlju. EBF ima različite pristupe promicanju financijskog obrazovanja, uključujući izdavanje nekoliko publikacija i inicijativa o financijskoj pismenosti. Naglašava predanost bankarske industrije u pružanju boljeg razumijevanja financijskih usluga potrošačima. Osim toga, EBF je i pridruženi član OECD-ove međunarodne mreže za financijsko obrazovanje. Devet europskih organizacija i udruga, u veljači 2017. godine, udružilo se kako bi stvorili novu Europsku platformu za financijsko obrazovanje. Glavni cilj ove inicijative jest poticanje svijesti o važnosti financijskog obrazovanja te unaprjeđenje financijske pismenosti diljem Europe, s posebnim naglaskom na mlade ljude i poduzetnike. Dodatno, inicijativa teži potaknuti vodstvo na razini Europske unije u ovom važnom području. Partneri su se usuglasili udružiti svoje napore s ciljem unaprjeđenja financijske pismenosti u Europi. Stvorili su platformu koja služi kao središte za razmjenu ideja, informacija, uvida i iskustava, te olakšava rasprave o ulozi Europske unije u napredovanju financijske pismenosti. Osim toga, platforma će pomoći partnerima da usklađuju svoje aktivnosti u europskim inicijativama kako bi postigli sinergiju i izbjegli ponavljanje istog rada. Partneri u platformi dijele uvjerenje da održivi financijski sustav počiva na dva osnovna elementa: prvo, na dobro funkcionirajućim, konkurentnim i zdravim financijskim institucijama, te drugo, na financijski pismenim potrošačima, investitorima i poduzetnicima. Financijska pismenost ima ključnu ulogu u osnaživanju potrošača i investitora, te predstavlja ključni čimbenik za postizanje uspjeha u poduzetničkom ekosustavu.⁵⁰

Programi financijskog obrazovanja u Europi

Tijekom godina, u Europi su se razvijali različiti programi financijskog obrazovanja zbog čega je teško sumirati cjelovitu sliku programa financijskog obrazovanja provedenih u Europi. Programi se razlikuju po državama jer svaka ima svoj vlastiti, a općenito gledajući oni se mogu podijeliti u 3 glavne kategorije: 1. programi namijenjeni širokoj populaciji uključuju različite online resurse poput internetskih portala i web stranica, kao i organiziranje javnih događaja kao što su različite radionice, ali i prezentacije. Dodatno, neki muzeji također mogu biti uključeni u ovu inicijativu financijskog obrazovanja. Većina europskih zemalja je uspostavila barem jednu web stranicu posvećenu financijskom obrazovanju ili web stranicu koja sadrži relevantne informacije vezane uz zaštitu potrošača. Obično su takve web stranice kontrolirane od strane

⁵⁰ European Banking Federation, dostupno na: <https://www.ebf.eu/priorities/>

financijskih vlasti kako bi osigurale točnost i relevantnost pruženih informacija. 2. programi za odrasle koji se orijentiraju na budućnost i mirovinu, a potaknuti su provođenjem mirovinskih reformi u većini zemalja Europe. Europske zemlje omogućuju pristup informacijama putem web stranica i prilagođenih letaka te kampanja kako bi pobudile povećano razmišljanje o budućnosti. Osim toga, neke od njih provode sveobuhvatne programe financijskog obrazovanja usmjerene prema zaposlenicima, obuhvaćajući raznolik spektar tema. 3. programi za mlade koji su od iznimne važnosti u pridonosenju jačanja financijskih vještina važnih za odraslu dob. U ovaj proces financijskog obrazovanja uključeni su škole, roditelji te privatni i javni sektor. Puno inicijativa je usmjereno na mlade, a najveći dio njih odnosi se na integraciju financijskog obrazovanja u školske programe.⁵¹

4.2. Pregled analize financijske pismenosti

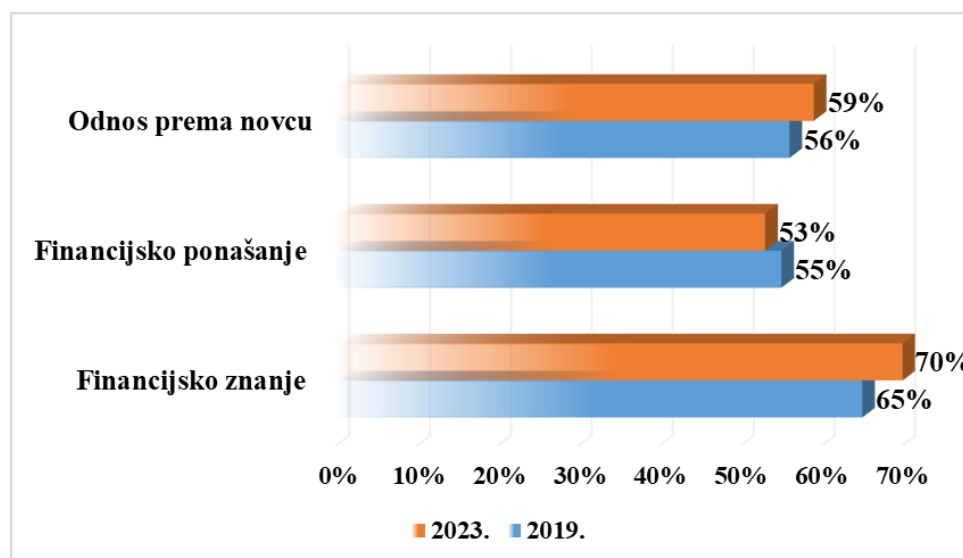
Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga i Hrvatska narodna banka provele su 2023. godine treće istraživanje pod nazivom „Mjerenje financijske pismenosti i financijske uključenosti u Republici Hrvatskoj“. Istraživanje je provela agencija IPSOS puls u obliku kvantitativnog istraživanja odnosno anketnog upitnika uz korištenje računala na uzorku od 1000 ispitanika u dobi od 18 do 79 godina. Istraživanje je provedeno prema metodologiji OECD-a. Republika Hrvatska je službeno otpočela pregovore za postizanje punopravnog članstva u OECD-u tijekom 2022. godine. Međutim, unatoč tomu, Hrvatska narodna banka i Ministarstvo financija Republike Hrvatske već duže vremensko razdoblje surađuju s OECD-om na području financijske pismenosti. Najvažnija prednost ovog zajedničkog istraživanja temelji se na primjeni standardizirane metodologije koju je razvio OECD što omogućuje usporedbu s prethodnim istraživanjima unutar iste države, ali također i usporedbu s drugim državama kako bi se stekao uvid u razlike i sličnosti u razini financijske pismenosti. Mjerenje je trajalo od 2. do 21. ožujka 2023. godine s ciljem istraživanja financijske pismenosti, financijske uključenosti i digitalne financijske pismenosti građana Republike Hrvatske te prikupljanja informacija o financijskom ponašanju, stavovima i znanju o financijama građana Republike Hrvatske. Podaci su ponderirani po spolu, dobi, regiji, veličini naselja te obrazovanju kako bi što kvalitetnije predstavili opću populaciju Republike Hrvatske.

Prema rezultatima istraživanja prosjek financijske pismenosti građana Republike Hrvatske iznosi 12 bodova od mogućih 20, što predstavlja 60% ukupnog rezultata pri čemu su mlađi od 19 godina dobna skupina s najnižom ocjenom (10,9) dok najvišu ocjenu imaju oni u dobi 40-

⁵¹OECD (2016), Financial Education in Europe: Trends and Recent Developments, OECD Publishing, Paris

49 (12,4) i 50-59 (12,3). Ovo je blago poboljšanje u usporedbi s prethodnim istraživanjem koje je pokazalo 59%. Ukupna ocjena obuhvaća kombinaciju financijskog znanja, stavova i ponašanja potrebnih za donošenje dobrih financijskih odluka te postizanje osobnog financijskog blagostanja.

Grafikon 1. Rezultati istraživanja „Mjerenje financijske pismenosti i financijske uključenosti u Republici Hrvatskoj“

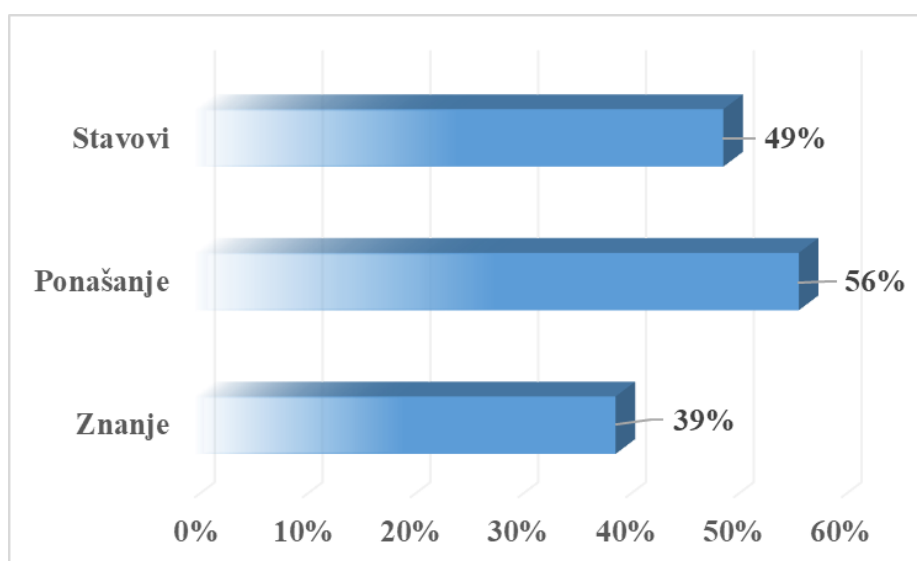
Izvor: Izrada autorice prema HNB,

https://www.hnb.hr/documents/20182/4362027/hp07062023_prezentacija.pdf/2788e7a0-6303-3498-653d-7df647a41d10?t=1686141550141

Kada se usporede rezultati s dva ranije provedena istraživanja (iz 2015. i 2019. godine) vidljivo je da financijsko znanje građana kontinuirano raste. Naime, 2015. godine prosječna razina financijske pismenosti iznosila je 60%, dok je 2019. godine bila 65%. Sada, 2023. godine, prosječna razina financijske pismenosti je dostigla 70%. Zabilježen je napredak u komponenti financijskih stavova ili odnosa prema novcu koji je 2019. godine iznosio 56% dok je 2023. godine zabilježen porast na 59%. Prosječna ocjena financijskog ponašanja građana je smanjena s 55% na 53%. Rezultati na skali financijskog znanja se najviše pozitivno ističu s porastom od 65% koliko je iznosilo 2019. godine na 70% prema istraživanjima 2023. godine. Najlošiji rezultati zabilježeni su na skali financijskog ponašanja. Ipak, sva tri indikatora imaju prostora za poboljšanje. Posebno se treba orijentirati na edukaciju najmlađih i najstarijih ispitanika, ispitanika s nižim razinama obrazovanja te ispitanika s nižim prihodima kućanstva. Ove godine prvi put je izmjerena i digitalna financijska pismenost, koja uključuje pitanja o poznavanju digitalnih tehnologija, ponašanju i stavovima vezanim uz ponašanje u digitalnom svijetu.

Prosječna ocjena digitalne financijske pismenosti građana Hrvatske iznosi 4,87 od mogućih 10 bodova. Dobne skupine s najboljom ukupnom ocjenom su u rasponu od 20 do 49 godina (5,4 - 5,5), dok najlošiju ocjenu imaju, očekivano, stariji od 70 (3,0). Najbolji rezultat je postignut u komponenti digitalnog ponašanja s ocjenom 2,22 od ukupno 4 što čini 56%, dok je najlošiji rezultat postignut u komponenti digitalnog znanja s ocjenom 1,18 od ukupno 3 što čini 39%.⁵²

Grafikon 2. Rezultati istraživanja „Mjerenje financijske pismenosti i financijske uključenosti u Republici Hrvatskoj“

Izvor: Izrada autorice prema HNB,

https://www.hnb.hr/documents/20182/4362027/hp07062023_prezentacija.pdf/2788e7a0-6303-3498-653d-7df647a41d10?t=1686141550141

4.3. Unapređenje financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj

Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) je prema svim raspoloživim informacijama koje upućuju na značajnost financijske pismenosti, 2005. godine donijela preporuku za uvođenje financijskog obrazovanja te naglasila kako bi se financijska pismenost trebala početi razvijati i proučavati od najranije dobi. Sve zemlje, bez obzira na razinu razvoja dobile su od OECD-a usmjerenje za unapređenje financijske pismenosti. Također, OECD je proveo i istraživanje na međunarodnoj razini vezano za financijsku pismenost pod nazivom

⁵² Hrvatska narodna banka, dostupno na:

https://www.hnb.hr/documents/20182/4362027/hp07062023_prezentacija.pdf/2788e7a0-6303-3498-653d-7df647a41d10?t=1686141550141

„Poboljšanje financijske pismenosti“. Smjernice OECD-a služe kao glavni vodič zemljama u procesu provedbe programa financijskog obrazovanja.⁵³

Republika Hrvatska je jedna od zemalja koja je razvila nacionalnu strategiju financijske pismenosti. Kritike Svjetske banke potaknule su Ministarstvo financija da izradi, ranije opisani, Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2015. do 2020. godine koji je potom usvojen na sjednici Vlade u siječnju 2015. godine. U lipnju 2021. godine donesen je drugi Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2021. do 2026., a s ciljem nastavka kontinuiranog rada na području financijske pismenosti. Taj dokument će biti osnova za aktivnosti koje će biti provedene za različite ciljne skupine stanovništva, uključujući djecu i mlade, odrasle mlađe dobi, osobe radne dobi koje ostvaruju prihode te osobe starije životne dobi. Također, ovaj okvir ima za cilj stvaranje osnove za daljnje sustavno i sveobuhvatno uključivanje financijskog obrazovanja u obrazovne procese koji se temelje na digitalizaciji, uz istovremeno podizanje svijesti o potrebi povećanja razine digitalne pismenosti.

Osim toga, potiče se aktivno sudjelovanje državnih institucija na središnjoj i lokalnoj (regionalnoj) razini, kao i nevladinih organizacija, financijskih i profesionalnih udruga, strukovnih udruženja, socijalnih partnera, medija, mreža i drugih komunikacijskih kanala u procesima financijskog obrazovanja. Također se nastoji potaknuti suradnja svih sudionika u financijskom obrazovanju kako bi se omogućilo svim građanima ostvarivanje koristi od financijske pismenosti te povećanje razine digitalne i financijske pismenosti pojedinaca. Bitno je naglasiti da svaki stanovnik Republike Hrvatske ima pravo na pristup točnim i nepristranim informacijama. Zahvaljujući stečenom znanju iz financijskog i digitalnog obrazovanja, pojedinac će biti sposoban prepoznati najprikladnije financijske proizvode te donositi odgovorne odluke koje će biti ključne za poboljšanje kvalitete vlastitog života i dobrobiti cijelog društva. U području financijskog opismenjavanja, provode se brojne aktivnosti prema Akcijskom planu za unaprjeđenje financijske pismenosti potrošača. Članovi operativne radne grupe redovito se sastaju svaka tri mjeseca radi praćenja provedbe mjera i aktivnosti, te podnose Izvješće o provedenim aktivnostima godišnje ili višegodišnje. Ministarstvo financija je odgovorno za vođenje i organiziranje aktivnosti povezanih s financijskom pismenošću stanovništva, a u skladu s time priprema Prijedlog Akcijskog plana za poboljšanje financijske

⁵³ OECD (2012.), Financial Education in Schools, dostupno na: https://www.oecd.org/finance/financial-education/FinEdSchool_web.pdf

pismenosti stanovništva i Izvješće o ostvarenim aktivnostima u proteklom izvještajnom razdoblju, a oba dokumenta dostavlja Vladi Republike Hrvatske.⁵⁴

Uzevši u obzir činjenicu da je Ministarstvo financija zapravo ključno tijelo kada je riječ o podizanju razine financijske pismenosti stanovništva u Republici Hrvatskoj, važno je naglasiti i da je Ministarstvo financija pokrenulo Sporazum o suradnji na unapređenju financijske pismenosti potrošača u Republici Hrvatskoj. 15 institucija je pristupilo navedenom Sporazumu uključujući javne institucije, nevladine organizacije i financijske institucije. Svi potpisnici redovito provode aktivnosti s ciljem poboljšanja financijske pismenosti potrošača. „Sporazumne strane su: Ministarstvo financija, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta, Ministarstvo zdravstva, Hrvatska narodna banka, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Agencija za odgoj i obrazovanje, Financijska agencija, Hrvatska gospodarska komora, Zagrebačka burza, GIU Hrvatska udruga banaka, Hrvatski ured za osiguranje, Hrvatska udruga poslodavaca, Udruga društava za upravljanje mirovinskim fondovima i mirovinskih osiguravajućih društava i Institut za financijsko obrazovanje-Štedopis.“⁵⁵

Ipak, implementacija i uspostava financijske pismenosti predstavljaju izazovan proces obilježen različitim preprekama, kao što su nedostatak političke volje, ograničeni resursi, pretrpani nastavni programi te nedostatna stručnost među vodstvom.⁵⁶

⁵⁴ Ministarstvo financija Republike Hrvatske, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/financijska-trzista-i-financijska-pismenost/3284>

⁵⁵ Ministarstvo financija Republike Hrvatske, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/financijska-trzista-i-financijska-pismenost/financijska-pismenost-potrosaca/sporazum-o-suradnji-na-unapredjenju-financijske-pismenosti-potrosaca/431>

⁵⁶ OECD (2012.), Financial Education in Schools, dostupno na: https://www.oecd.org/finance/financial-education/FinEdSchool_web.pdf

5. ANALIZA FINANCIJSKE PISMENOSTI GRAĐANA VUKOVARSKO-SRIJEMSKE ŽUPANIJE

5.1. Metodologija istraživanja

Istraživanje financijske pismenosti građana Vukovarsko-srijemske županije provedeno je pomoću online anketnog upitnika koji se sastojao od tri dijela u sklopu kojih su analizirani socio-demografski podaci ispitanika, njihovo financijsko znanje te njihovi financijski stavovi i ponašanje. U samom uvodu ispitanici su upoznati sa ciljevima, svrhom i oblikom istraživanja. U prvom dijelu ispitani su socio-demografski podaci ispitanika pitanjima koja su se odnosila na spol ispitanika, dob, razinu obrazovanja, njihov trenutni radni status, područje stanovanja, opis njihova kućanstva te ukupne prihode kućanstva. Drugi dio anketnog upitnika sastojao se od 12 pitanja višestrukog odabira ili kratkih odgovora koji su se odnosili na ispitivanje financijskog znanja. Pitanjima se nastojalo utvrditi poznavanje i korištenje jednostavnih financijskih pojmova poput inflacije, dionica, kamatnih stopa, bruto i neto plaće, rizika, glavnice kredita te osiguranja. Treći dio anketnog upitnika odnosio se na ispitivanje financijskih stavova i ponašanja ispitanika pomoću 12 pitanja na koja su ispitanici odgovarali odabirom brojki odnosno Likertovom skalom pri čemu 1 označava potpuno neslaganje s određenom tvrdnjom, a 5 potpuno slaganje s određenom tvrdnjom. Veći iznos postignutih bodova ukazuje na veću odgovornost, brigu za budućnost te racionalnije ponašanje ispitanika.

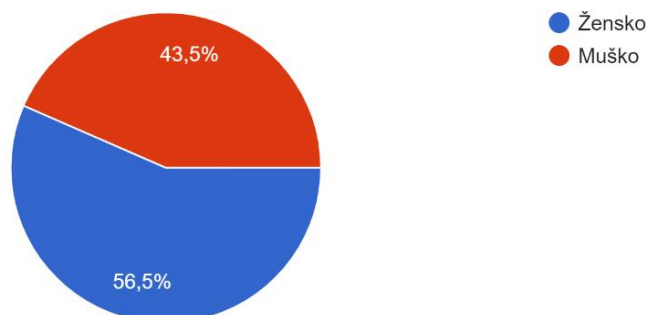
5.2. Opis ispitanika

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 214 ispitanika (N=214). Anketni upitnik ispunila je ukupno 121 osoba ženskog spola (56,5%) te 93 osobe muškog spola (43,5%).

Grafikon 3. Distribucija ispitanika prema spolu

Koji je Vaš spol?

214 odgovora

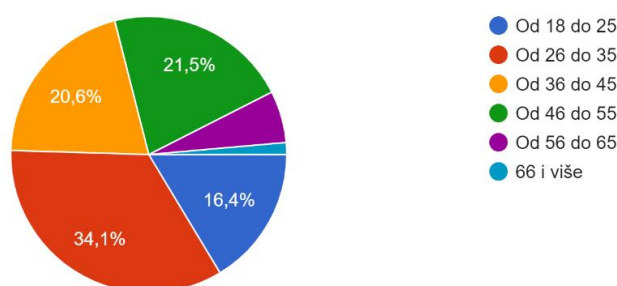

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Najveći broj ispitanika je u dobi od 26 do 35 godina, ukupno 73 ispitanika što čini 34,1%. Nakon njih slijede ispitanici u dobi od 46 do 55 godina, ukupno 46 ispitanika, odnosno 21,5%, nakon toga ispitanici od 36 do 45 godina, njih 44 odnosno 20,6%, te na posljednjim mjestima ispitanici od 18 do 25 godina ukupno 35 ispitanika što čini 16,4%, ispitanici od 56 do 65 godina, njih 13 odnosno 6,1% te na posljednjem mjestu ispitanici sa 66 i više godina, njih 3 odnosno 1,4%.

Grafikon 4. Distribucija ispitanika prema dobi

Koliko imate godina?
214 odgovora

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Većina ispitanika ima srednjoškolsko obrazovanje njih čak 53,3% odnosno 114 ispitanika, a slijede ih ispitanici sa višom stručnom spremom njih ukupno 91 odnosno 42,5%, nakon čega u vrlo malim postotcima slijede ispitanici s osnovnoškolskim obrazovanjem u iznosu od 2,8% odnosno 6 ispitanika te ispitanici sa završenim doktorskim studijem, njih 3, odnosno 1,4%

Grafikon 5. Distribucija ispitanika prema razini obrazovanja

Koja je Vaša razina obrazovanja?
214 odgovora

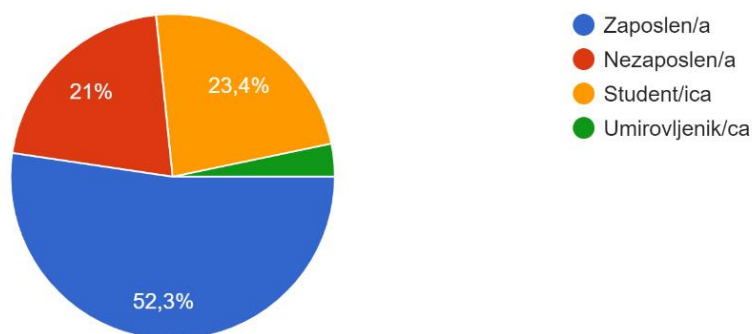
Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Kada je riječ o radnom odnosu ispitanika, njih 112 (52,3%) izjasnilo se kako su trenutno zaposleni. Nakon njih slijede ispitanici koji su se izjasnili kao studenti, njih 50 odnosno 23,4%, nešto manje je nezaposlenih, njih 45 odnosno 21% ispitanika dok je umirovljenika 3,3% odnosno 7 ispitanika.

Grafikon 6. Distribucija ispitanika prema trenutnom radnom odnosu

Odaberi opciju koja se odnosi na Vaš trenutni radni odnos

214 odgovora

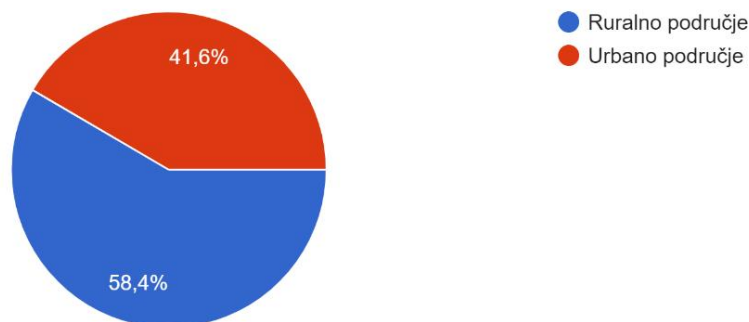
Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Nešto više od polovine ispitanika dolazi s ruralnog područja njih 125 odnosno 58,4% dok je ostatak ispitanika odnosno 89 ispitanika što čini 41,6% ispitanika s urbanog područja Vukovarsko-srijemske županije koji čine 5 gradova: Vukovar, Vinkovci, Ilok, Otok te Županja.

Grafikon 7. Distribucija ispitanika prema području stanovanja

Odaberite Vaše područje stanovanja

214 odgovora

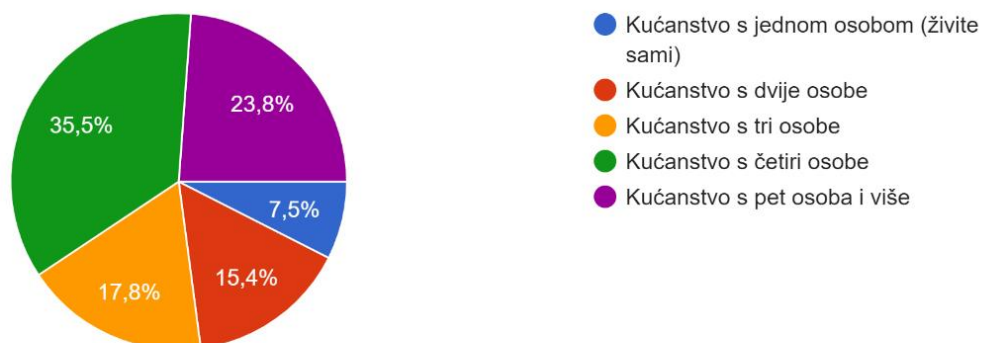
Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Prema veličini kućanstva u kojima žive ispitanici, njih najviše dolazi iz kućanstva s četiri osobe, odnosno 76 ispitanika što čini 35,5% ukupnog broja ispitanika. Slijede ih ispitanici koji žive u kućanstvu s pet osoba, njih 51 odnosno 23,8%, ispitanici koji žive u kućanstvu s tri osobe, njih 38 odnosno 17,8%, nakon njih ispitanici koji žive u kućanstvu s dvije osobe, njih 33 što čini 15,4% svih ispitanika te na posljednjem mjestu ispitanici koji žive sami, njih 16 odnosno 7,5% svih ispitanika.

Grafikon 8. Distribucija ispitanika prema opisu kućanstva u kojem žive

Odaberite opis kućanstva u kojem živite

214 odgovora

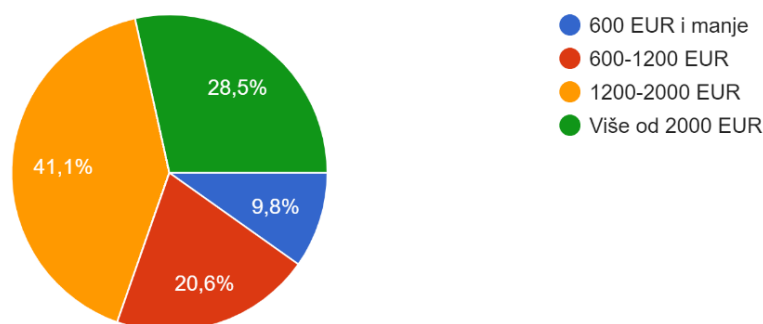

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Grafikon 9. Distribucija ispitanika prema ukupnim primanjima njihova kućanstva

U koju od ponuđenih kategorija pripadaju ukupna primanja vašeg kućanstva

214 odgovora

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Nešto manje od polovice ispitanika 41,1%, odnosno njih 88 izjasnilo se kako su primanja njihova kućanstva između 1200 i 2000 eura. 28,5% ispitanika, točnije 61 ispitanik izjasnio se kako su primanja njihova kućanstva veća od 2000 eura dok se na pretposljednem mjestu nalaze 44 ispitanika, odnosno 20,6% svih ispitanika čija kućanstva ulaze u kategoriju primanja između 600 i 1200 eura. Na posljednjem mjestu nalazi se kategorija primanja od 600 eura i manje u koju ulazi 9,8% ispitanika odnosno 21 ispitanik.

5.3. Rezultati istraživanja

Osnovni cilj provedenog istraživanja bilo je prikupljanje informacija o financijskom znanju te financijskim stavovima i ponašanju ispitanika te na osnovi rezultata provedenog istraživanja donijeti zaključke o razini ukupne financijske pismenosti građana Vukovarsko-srijemske županije.

5.3.1. Financijsko znanje

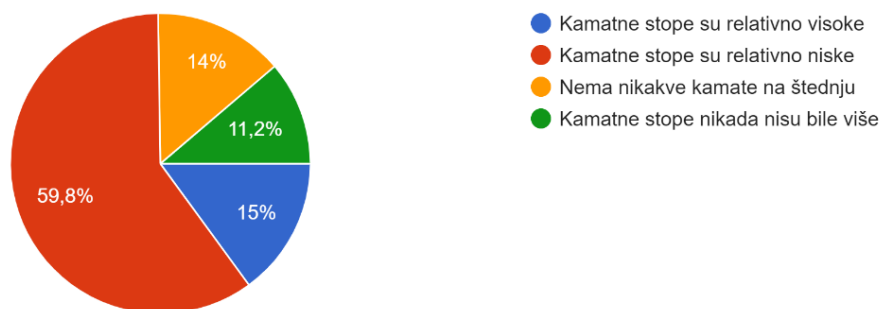
U dijelu anketnog upitnika koji se odnosio na prikupljanje informacija o financijskom znanju, ispitanicima je bilo ponuđeno 12 pitanja na koja su odgovarali označavanjem odgovora kojeg smatraju točnim ili upisivanjem odgovora na za to predviđeno mjesto.

Koncept kamatne stope na štednju

Prvo pitanje ovog dijela anketnog upitnika odnosilo se na visinu kamatne stope na štednju pri čemu je ispitanicima postavljeno konkretno pitanje „Koliko su visoke kamatne stope na novac stavljen na štednju u banci u ovome trenutku?“

Grafikon 10. Distribucija ispitanika prema odgovorima vezanim za visinu kamata na štednju

Koliko su visoke kamatne stope na novac stavljen na štednju u banci u ovome trenutku?
214 odgovora

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Iz tablice 1 je vidljivo kako se više od polovine ispitanika složilo kako su kamatne stope na štednju u banci relativno niske što je ujedno i točan odgovor dok ostatak ispitanika, njih 86 odnosno 40,2% svih ispitanika nije znalo točan odgovor. Navedeni rezultati upućuju na dobro poznavanje koncepta kamatne stope na štednju.

Tablica 1. Koncept kamatne stope na štednju u banci

Visina kamatne stope na štednju u banci	Broj odgovora	Postotni udio
Kamatne stope su relativno visoke	32	15%
Kamatne stope su relativno niske	128	59,8%
Nema nikakve kamate na štednju	30	14%
Kamatne stope nikada nisu bile više	24	11,2%
Ukupno	214	100%

Izvor: Izrada autorice prema rezultatima provedenog istraživanja

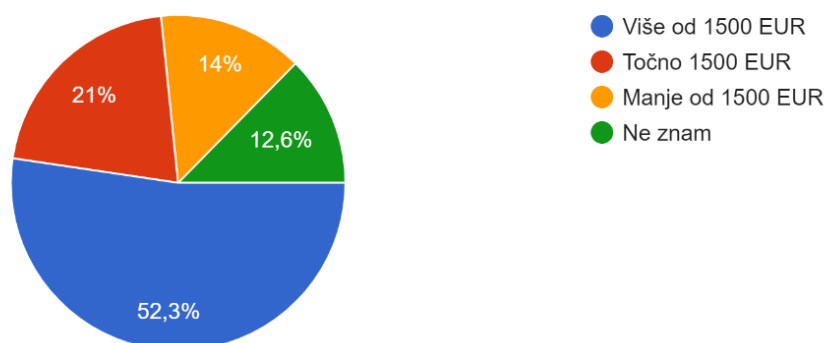
Koncept ukamaćivanja

U drugom pitanju ovoga dijela anketnog upitnika ispitalo se poznavanje koncepta ukamaćivanja. Konkretno pitanje je glasilo: „Zamislite da na štednom računu imate 1000 EUR pri čemu je kamatna stopa 10% godišnje. Koliko ćete novca imati na računu nakon 5 godina ukoliko se koristi obračun prema složenom kamatnom računu?“

Grafikon 11. Distribucija ispitanika prema poznavanju koncepta ukamaćivanja

Zamislite da na štednom računu imate 1000 EUR pri čemu je kamatna stopa 10% godišnje. Koliko ćete novca imati na računu nakon 5 godina ukoli...koristi obračun prema složenom kamatnom računu?

214 odgovora

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Rezultati istraživanja upućuju na to da nešto malo više od polovice ispitanika poznaje koncept ukamaćivanja prema složenom kamatnom računu odnosno njih 112 što čini 52,3% svih

ispitanika. Za ostatak ispitanika se može reći da ne poznaju navedeni koncept što je vidljivo u niže tablici 2.

Tablica 2. Koncept ukamaćivanja

„Zamislite da na štednom računu imate 1000 EUR pri čemu je kamatna stopa 10% godišnje. Koliko ćete novca imati na računu nakon 5 godina ukoliko se koristi obračun prema složenom kamatnom računu?“	Broj odgovora	Postotni udio
Više od 1500 EUR	112	52,3%
Točno 1500 EUR	45	21%
Manje od 1500 EUR	30	14%
Ne znam	27	12,6%
Ukupno	214	100%

Izvor: Izrada autorice prema rezultatima provedenog istraživanja

Koncept inflacije

Treće i četvrto pitanje ovog dijela anketnog upitnika odnosilo se na poznavanje koncepta inflacije. Treće pitanje glasilo je: „Što predstavlja pojam inflacija?“ na što je točan odgovor dalo 113 ispitanika odnosno 52,8% koji smatraju da pojam inflacija predstavlja povećanje cijena koje smanjuje vrijednost novca dok ostali ispitanici nisu točno odgovorili na ovo pitanje što je vidljivo u niže navedenoj tablici.

Tablica 3. Koncept inflacije

„Što predstavlja pojam inflacija?“	Broj odgovora	Postotni udio
Povećanje cijena koje smanjuje vrijednost novca	113	52,8%
Cijene padaju	40	18,7%
Smanjenje cijena koje povećava vrijednost novca	61	28,5%
Ukupno	214	100%

Izvor: Izrada autorice prema rezultatima provedenog istraživanja

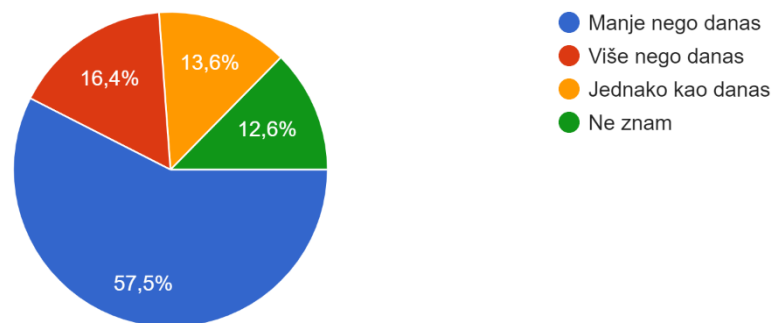
Četvrto pitanje glasilo je: „Zamislite da je kamatna stopa na vašem štednom računu iznosila 1% godišnje, a inflacija 2% godišnje, koliko biste u tome slučaju mogli kupiti s tim novcem nakon jedne godine?“ Većina ispitanika, njih 123 odnosno 57,5% smatra kako bi s tim novcem nakon jedne godine mogli kupiti manje nego danas što je ujedno i točan odgovor na postavljeno

pitanje, a navedeno ukazuje na dobro poznavanje koncepta inflacije od strane ispitanih građana Vukovarsko-srijemske županije. Ostali ispitanici nisu znali odgovor na postavljeno pitanje pri čemu 35 (16,4%) ispitanika smatra kako bi mogli kupiti više nego danas, 29 (13,6%) ispitanika smatra kako bi mogli kupiti jednako kao danas, a ostatak od 27 (12,6%) ispitanika izjasnilo se kako ne znaju odgovor na postavljeno pitanje.

Grafikon 12. Distribucija ispitanika prema poznavanju koncepta inflacije

Zamislite da je kamatna stopa na vašem štednom računu iznosila 1% godišnje, a inflacija 2% godišnje, koliko biste u tome slučaju mogli kupiti s tim novcem nakon jedne godine?

214 odgovora

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Koncept vrijednosnica

Peto pitanje ovog dijela anketnog upitnika bilo je otvorenoga tipa i ispitanike se pitalo što je dionica. Na ovo pitanje ispitanici su davali vrlo zadovoljavajuće odgovore. Neki su odgovarali vrlo kratko smatrajući kako je dionica vlasnički vrijednosni papir ili jednostavno udio u poduzeću dok su neki ispitanici detaljnije objasnili pojam dionice navodeći kako je to vlasnički vrijednosni papir koji predstavlja pravo vlasništva u određenom dioničkom društvu. Nekolicina ispitanika navela je kako ne zna odgovor na postavljeno pitanje.

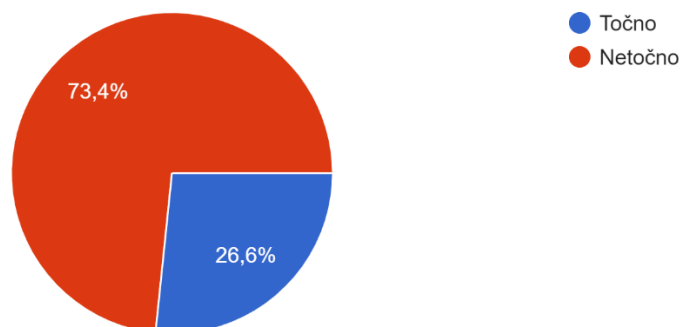
Koncept diversifikacije investicija

Šesto pitanje glasilo je: „Ulaganje u jednu dionicu je sigurnije od ulaganja u više različitih dionica?“ Velika većina ispitanika, njih čak 157 odnosno 73,4% smatra kako ulaganje u jednu dionicu nije sigurnije od ulaganja u više različitih dionica, što je ujedno i točan odgovor, dok je ostatak ispitanika, njih 57 odnosno 26,6% suprotnog mišljenja. Navedeni rezultati ukazuju na dobro poznavanje koncepta diversifikacije na primjeru investicija.

Grafikon 13. Distribucija ispitanika prema poznavanju koncepta diversifikacije na primjeru investicija

Ulaganje u jednu dionicu je sigurnije od ulaganja u više različitih dionica?

214 odgovora

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Odnos diversifikacije ulaganja i rizika

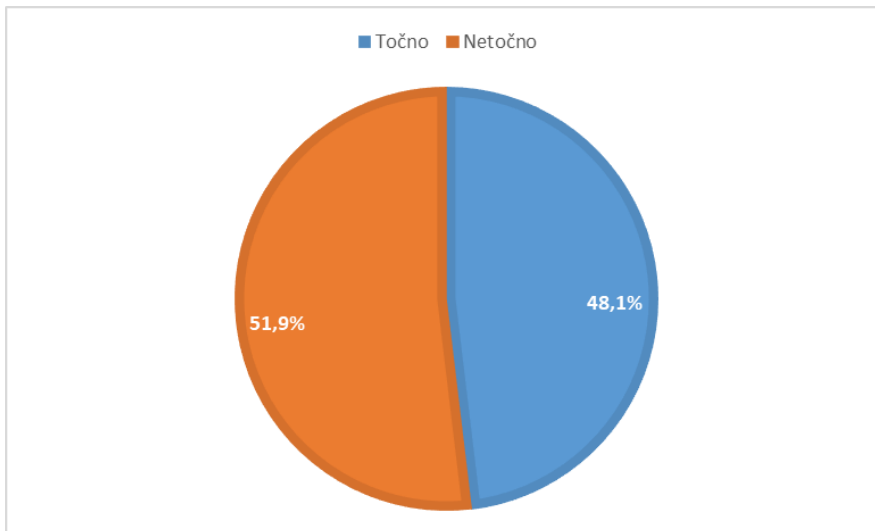
U sedmom pitanju ispitanici su odgovarali na pitanje „Ukoliko se ulaganja prošire na više područja što se događa s rizikom?“ Nešto manje od polovine ispitanika, 48,1% smatra kako rizik u tome slučaju pada što je ujedno i točan odgovor dok ostatak ispitanika nije dalo točan odgovor na ovo pitanje, a kako oni čine više od polovine, odnosno 51,9% svih ispitanika, smatra se kako ispitanici nisu dobro upoznati s odnosom diversifikacije ulaganja i rizika.

Tablica 4. Odnos diversifikacije ulaganja i rizika

Ukoliko se ulaganja prošire na više područja što se događa s rizikom?	Broj odgovora	Postotni udio
Rizik pada	103	48,1%
Rizik ostaje isti	42	19,6%
Rizik raste	36	16,8%
Nema rizika	33	15,4%
Ukupno	214	100%

Izvor: Izrada autorice prema rezultatima provedenog istraživanja

Grafikon 14. Distribucija ispitanika prema točnosti odgovora koji se odnose na poznavanje odnosa diversifikacije ulaganja i rizika

Izvor: Izrada autorice prema rezultatima provedenog istraživanja

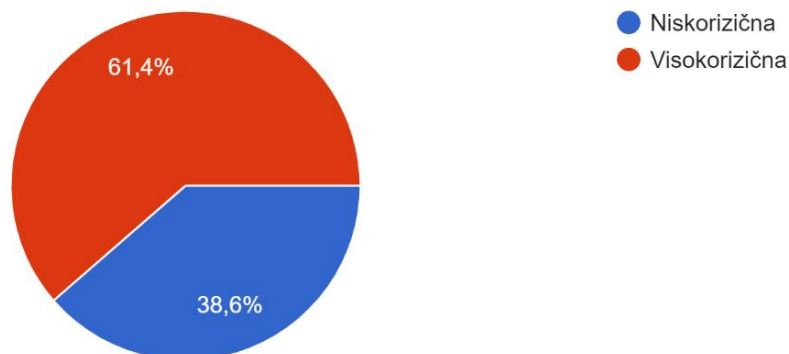
Odnos rizika i prinosa

Osmo pitanje drugog dijela anketnog upitnika odnosilo se na poznavanje odnosa rizika i prinosa pri čemu je ispitanicima postavljeno pitanje kakva je to investicija s vrlo visokim povratom, na što je većina ispitanika, njih 132 (61,4%) odgovorila točno smatrajući kako je takva investicija najvjerojatnije visokorizična dok je ostatak ispitanika, njih 83 (38,6%) mišljenja kako je takva investicija niskorizična.

Grafikon 15. Distribucija ispitanika prema poznavanju odnosa rizika i prinosa

Investicija s vrlo visokim povratom je najvjerojatnije?

214 odgovora

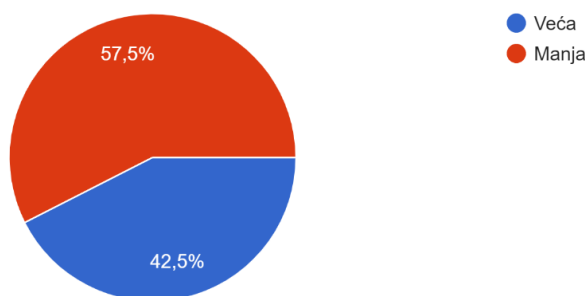
Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Koncept diversifikacije štednje

Deveto pitanje odnosilo se na ispitivanje poznavanja koncepta diversifikacije štednje pri čemu je ispitanicima postavljeno pitanje: „Kolika je vjerojatnost da izgubite sav novac ukoliko isti položite na više od jednog mjesta?“ Većina ispitanika, njih 123 (57,5%) dala je točan odgovor na ovo pitanje dok je ostatak ispitanika, njih 91(42,5%) dalo netočan odgovor na ovo pitanje iz čega se može zaključiti kako su ispitanici dobro upoznati s konceptom diversifikacije štednje.

Grafikon 16. Distribucija ispitanika prema poznavanju koncepta diversifikacije na primjeru štednje

Kolika je vjerojatnost da izgubite sav novac ukoliko isti položite na više od jednog mjesta?
214 odgovora

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Koncept zaduživanja

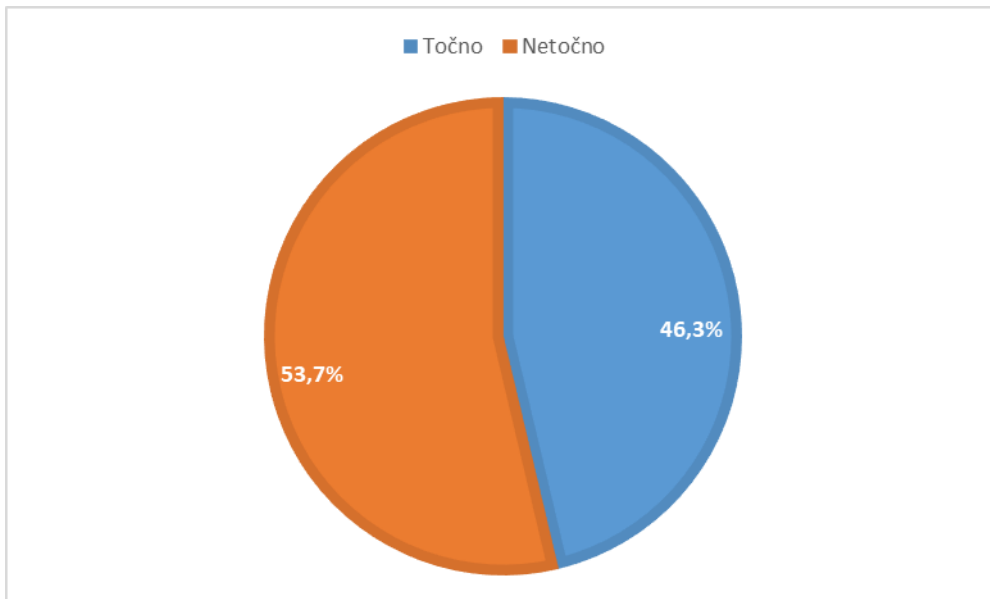
U desetom pitanju drugog dijela anketnog upitnika ispitanici su odgovarali na pitanje „Što je glavnica kredita?“ Nešto manje od polovine ispitanika (46,3%) dalo je točan odgovor iz čega se zaključuje kako ispitanici nisu dobro upoznati s konceptom zaduživanja jer nešto više od polovice ispitanika (53,7%) nije znalo točan odgovor što je vidljivo i u niže navedenoj tablici.

Tablica 5. Koncept zaduživanja

„Što je glavnica kredita?“	Broj odgovora	Postotni udio
Posuđeni iznos uvećan za kamatne troškove	56	26,2%
Besplatni iznos posuđen od banke	35	16,4%
Ukupni iznos kamatnih troškova uvećan za otplatne obroke kredita	24	11,2%
Početni iznos posuđenog novca	99	46,3%
Ukupno	214	100%

Izvor: Izrada autorice prema rezultatima provedenog istraživanja

Grafikon 17. Distribucija ispitanika prema točnosti odgovora koji se odnose na poznavanje koncepta zaduživanja

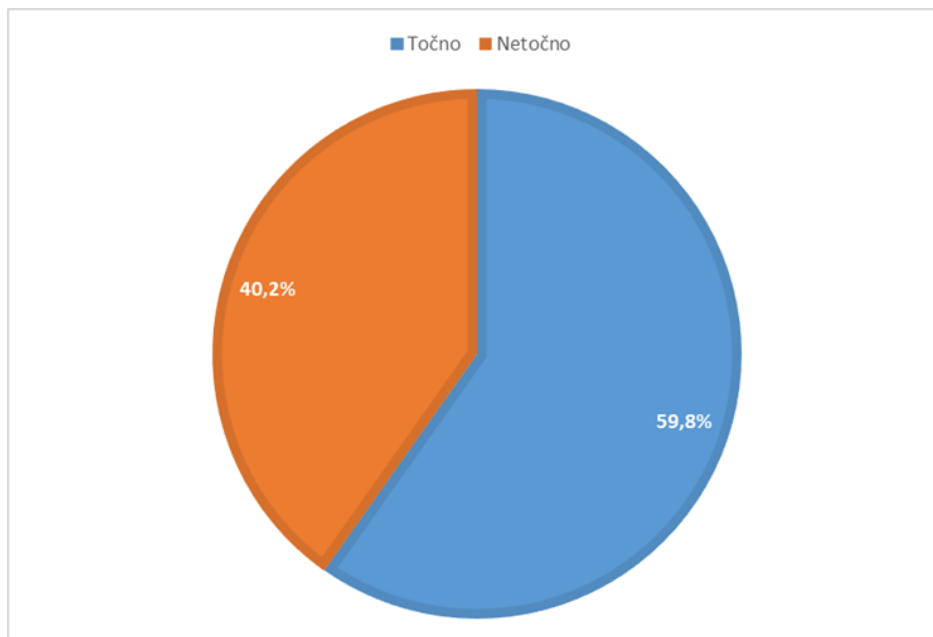
Izvor: Izrada autorice prema rezultatima provedenog istraživanja

Koncept dohotka

Jedanaesto i dvanaesto pitanje drugog dijela anketnog upitnika odnosilo se na poznavanje koncepta dohotka. Jedanaesto pitanje bilo je otvorenog tipa te se u njemu ispitanike pitalo kako se naziva plaća nakon oporezivanja na što je većina ispitanika napisala neto plaća, iako nekolicina ispitanika još uvijek miješa pojmove bruto i neto plaće rezultati ukazuju na dobro poznavanje koncepta dohotka od strane ispitanika.

Dvanaesto pitanje koncipirano kao pitanje višestrukog izbora odnosilo se na pitanje o poznavanju pojma bruto plaće pri čemu je više od polovine ispitanika, njih 128 odnosno 59,8% ispitanika označilo točan odgovor dok ostatak ispitanika nije znao odgovor na postavljeno pitanje, a odgovori su vidljivi u niže navedenoj tablici.

Grafikon 18. Distribucija ispitanika prema točnosti odgovora koji se odnose na poznavanje koncepta dohotka

Izvor: Izrada autorice prema rezultatima provedenog istraživanja

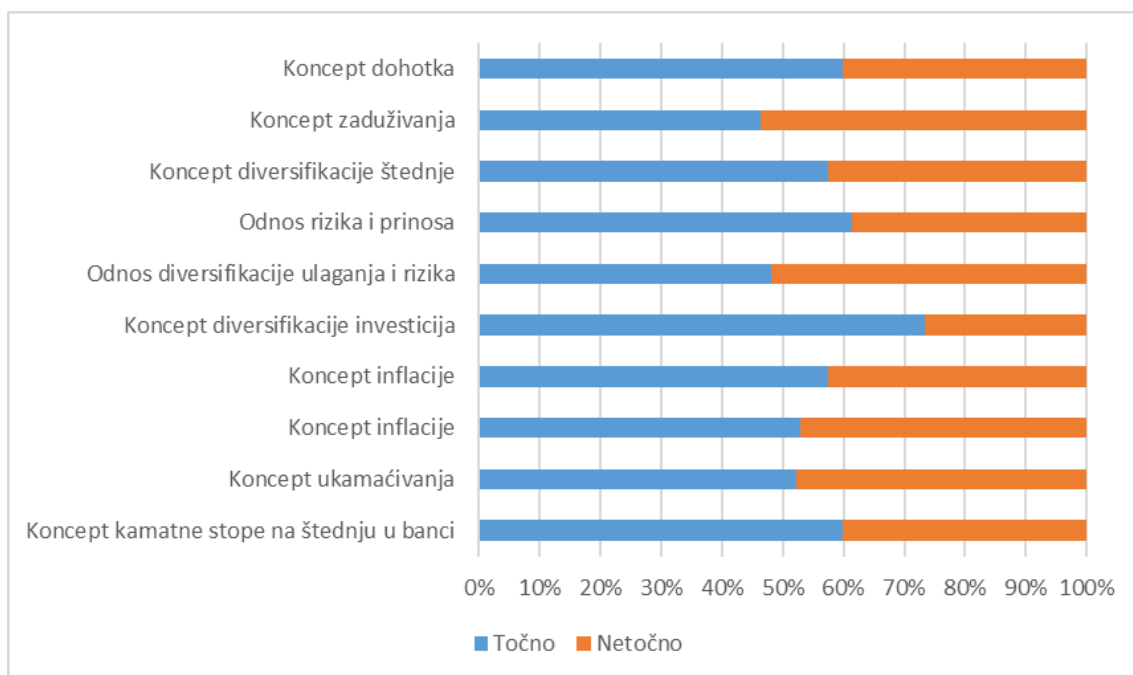
Tablica 6. Koncept dohotka

„Što je bruto plaća?“	Broj odgovora	Postotni udio
Razlika između neto i oporezovane plaće	30	14%
Razlika između osobnih primanja i oporezovane plaće	32	15%
Plaća koju radnik zaradi prije oporezivanja i drugih davanja	128	59,8%
Iznos plaće koju radnik stvarno dobije	24	11,2%
Ukupno	214	100%

Izvor: Izrada autorice prema rezultatima provedenog istraživanja

Na grafikonu 19. vidljiv je sažetak točnosti odgovora na pitanja o financijskom znanju iz čega se može zaključiti kako je na gotovo sva pitanja postotak točnosti iznad 50% što upućuje na to da su ispitanici dobro upoznati s financijskim pojmovima. Samo na dva ponuđena pitanja postotak točnosti je ispod 50%, a to su pitanja vezana uz zaduživanje i odnos diversifikacije ulaganja i rizika. Iako su rezultati zadovoljavajući postotak točnosti odgovora je relativno nizak što upućuje na potrebu za dodatnom financijskom edukacijom građana Vukovarsko-srijemske županije.

Grafikon 19. Sažetak točnosti odgovora na pitanja o financijskom znanju

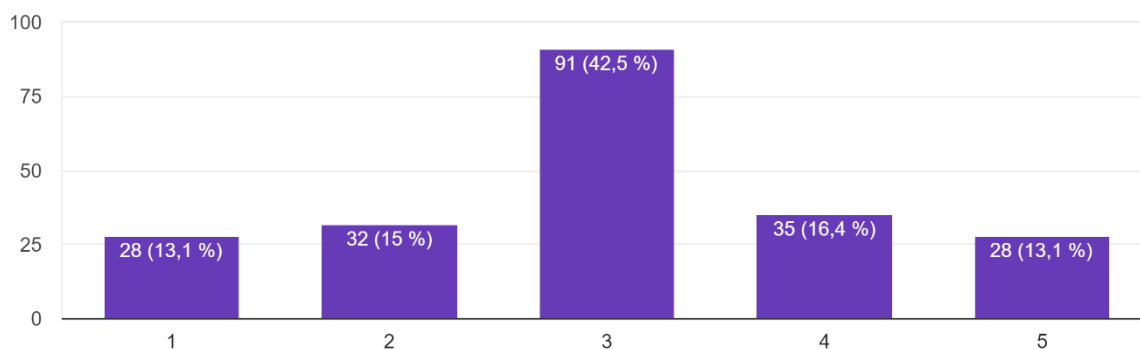
Izvor: Izrada autorice prema rezultatima provedenog istraživanja

5.3.2. Financijski stavovi i ponašanje

Treći dio anketnog upitnika odnosio se na prikupljanje informacija o financijskim stavovima i ponašanju ispitanika.

Grafikon 20. Distribucija odgovora na tvrdnju „Svrha novca je da se troši.“

Svrha novca je da se troši.
214 odgovora

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Ispitanicima je u ovom dijelu anketnog upitnika ponuđeno 12 tvrdnji na koje su odgovarali označavanjem brojeva na skali od 1 do 5 u ovisnosti koliko se slažu s određenom tvrdnjom pri čemu su brojke označavale raspon između potpunog neslaganja i potpunog slaganja (1- nikako se ne slažem, 2 - ne slažem se, 3 - niti se slažem, niti se ne slažem, 4 - slažem se, 5- u potpunosti se slažem).

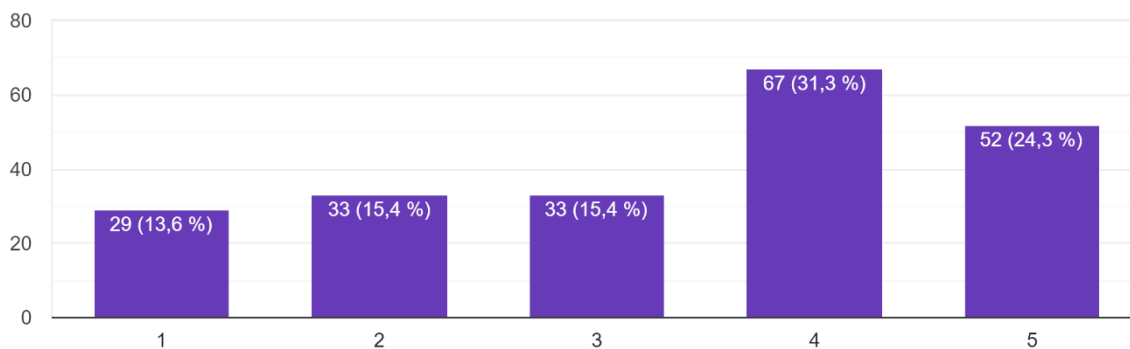
Prva tvrdnja u ovome dijelu anketnog upitnika bila je: „Svrha novca je da se troši.“ Najveći dio ispitanika izjavio je kako se s ovom tvrdnjom niti slaže niti ne slaže, njih 91 što čini 42,5% ispitanika dok je znatno manji broj ispitanika, njih 28 odnosno 13,1% izjavilo kako se s navedenom tvrdnjom nikako ne slaže, a isto toliko ispitanika se s navedenom tvrdnjom u potpunosti slaže što je vidljivo i u niže navedenom grafikonu.

Drugom tvrdnjom nastojalo se ispitati planiranje potrošnje ispitanika „Imam plan trošenja vlastitog novca.“ Velik dio ispitanika se složio s navedenom tvrdnjom, 67 od 214 ispitanika što čini 31,3% označavajući na skali broj 4. Suprotno tome 29 ispitanika odnosno 13,6% nikako se ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 21. Distribucija odgovora na tvrdnju „Imam plan trošenja vlastitog novca“

Imam plan trošenja vlastitog novca.

214 odgovora

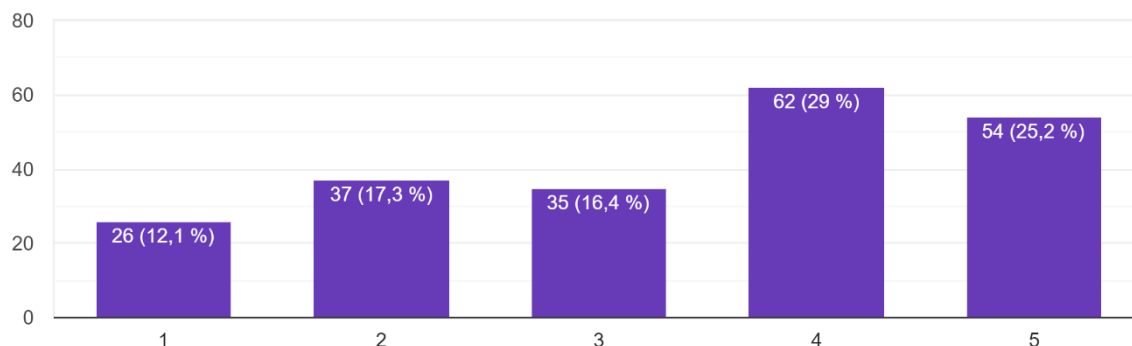
Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Treća tvrdnja odnosila se na ispitivanje finansijskih ciljeva ispitanika tvrdnjom „Postavljam svoje finansijske ciljeve“ s kojom se veliki broj ispitanika složio označavanjem broja 4 na skali, njih 62 što čini 29% ispitanika dok se 26 ispitanika od ukupno 214 što čini 12,1% nikako ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 22. Distribucija odgovora na tvrdnju „Postavljam svoje financijske ciljeve“

Postavljam svoje financijske ciljeve.

214 odgovora

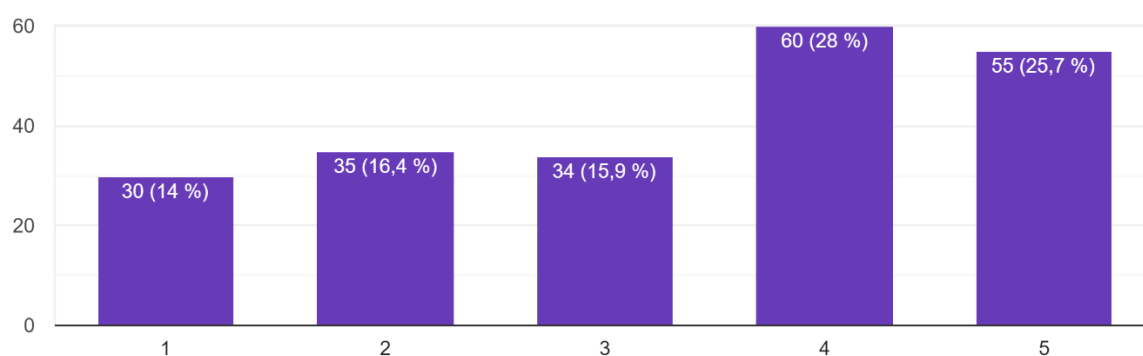
Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Četvrta tvrdnja ispitivanja financijskih stavova i ponašanja glasila je: „Osjećam se zadovoljnije kada štedim novac nego kada ga trošim.“ S navedenom tvrdnjom složilo se 28% ispitanika odnosno njih 60 dok se 30 ispitanika što čini 14% nikako ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 23. Distribucija odgovora na tvrdnju „Osjećam se zadovoljnije kada štedim novac nego kada ga trošim.“

Osjećam se zadovoljnije kada štedim novac nego kada ga trošim.

214 odgovora

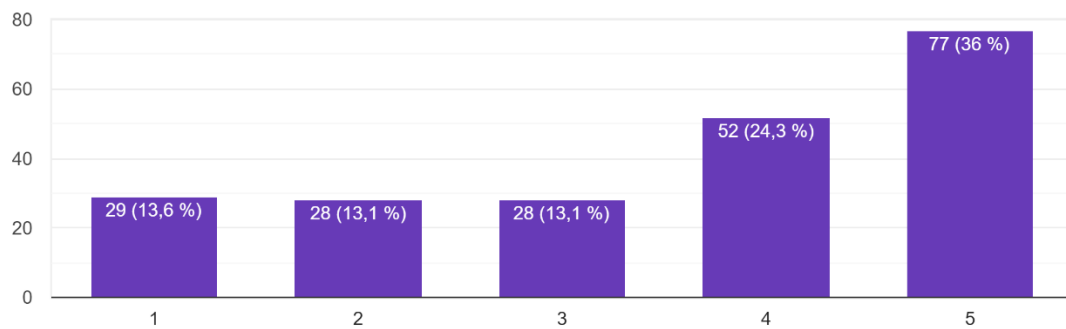

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Peta tvrdnja glasila je: „Osjećam se samopouzđano kada odlučujem kada i koliko ću potrošiti.“ Značajan dio ispitanika, njih 77 odnosno 36% u potpunosti se složilo s navedenom tvrdnjom označavajući na skali broj 5 dok je 29 ispitanika što čini 13,6% na skali označilo broj 1 koji predstavlja potpuno neslaganje s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 24. Distribucija odgovora na tvrdnju „Osjećam se samopouzđano kada odlučujem kada i koliko ću potrošiti.“

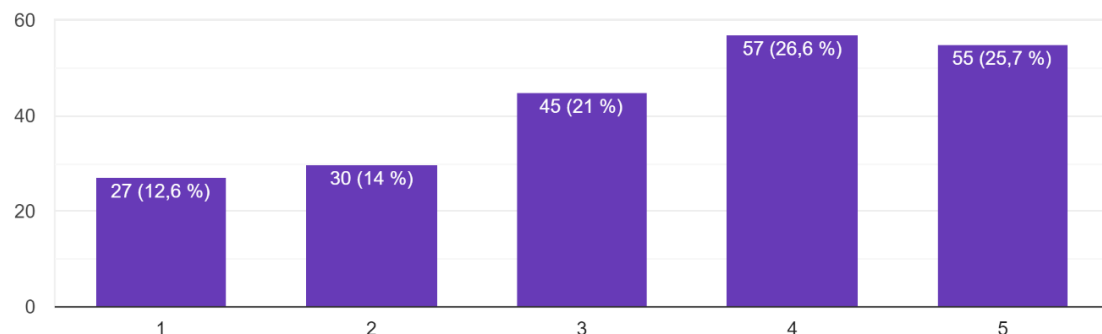
Osjećam se samopouzđano kada odlučujem kada i koliko ću potrošiti.
214 odgovora

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Grafikon 25. Distribucija odgovora na tvrdnju „Prvo kupujem ono što mi je neophodno, a nakon toga sve ostalo.“

Prvo kupujem ono što mi je neophodno, a nakon toga sve ostalo.
214 odgovora

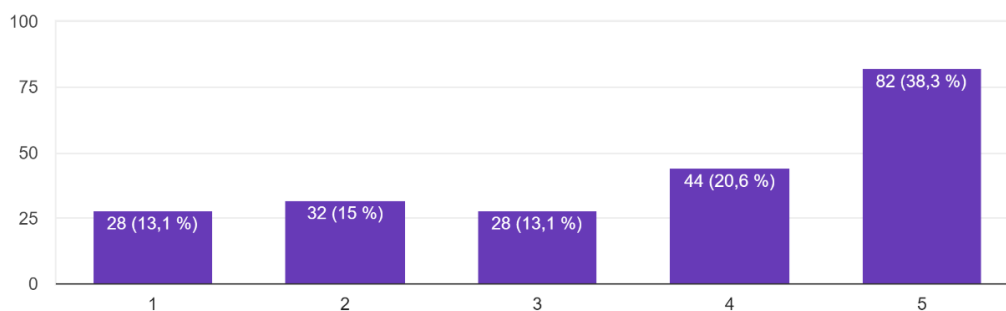
Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Šestom tvrdnjom nastojali su se ispitati prioriteta kupnje ispitanika (Grafikon 25) „Prvo kupujem ono što mi je neophodno, a nakon toga sve ostalo.“ S navedenim se složilo 57 (26,6%) ispitanika dok se neznatno manje ispitanika u potpunosti složilo s tvrdnjom, njih 55 (25,7%). Suprotno tome 27 (12,6%) ispitanika se nikako ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Sedma tvrdnja odnosila se na ispitivanje navike posuđivanja novca, a glasila je: „Nemam naviku posuđivanja novca.“ 82 ispitanika odnosno 38,3% u potpunosti se složilo s navedenom tvrdnjom dok je 28 ispitanika odnosno 13,1% na skali od 1 do 5 odabralo 1 što označava potpuno neslaganje s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 26. Distribucija odgovora na tvrdnju „Nemam naviku posuđivanja novca.“

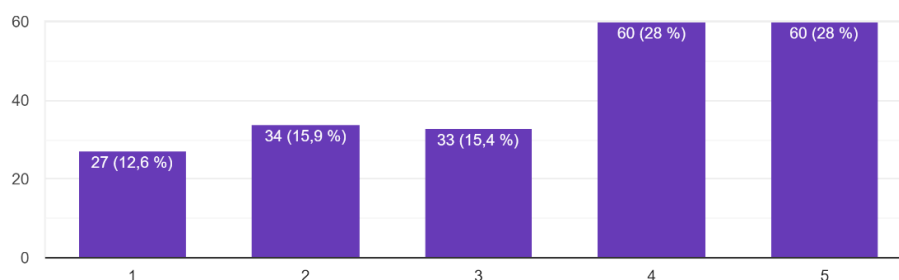
Nemam naviku posuđivanja novca.
214 odgovora

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Grafikon 27. Distribucija odgovora na tvrdnju „Prije kupnje dobro razmislim mogu li si to priuštiti.“

Prije kupnje dobro razmislim mogu li si to priuštiti.
214 odgovora

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

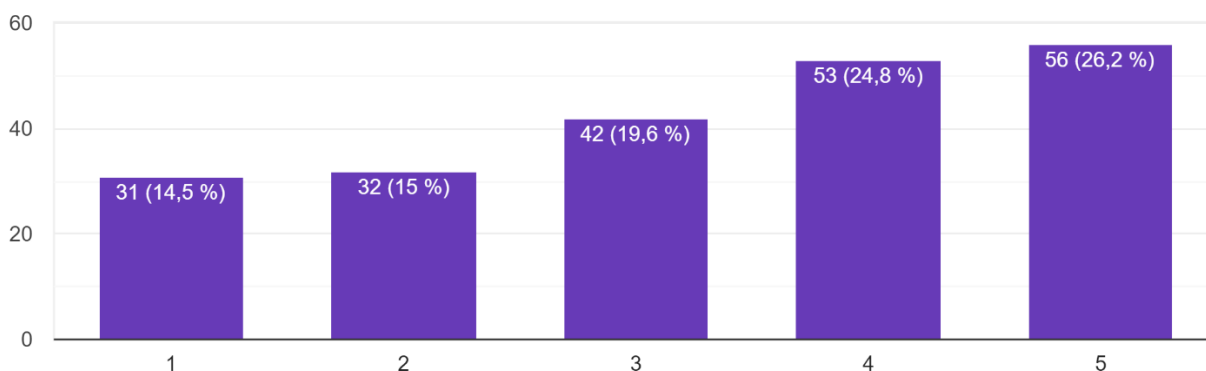
Osma tvrdnja (Grafikon 27) glasila je: „Prije kupnje dobro razmislim mogu li si to priuštiti.“ Na navedenu tvrdnju 60 ispitanika odnosno 28% odabralo je brojke 4 i 5 koje označavaju slaganje i potpuno slaganje s navedenom tvrdnjom dok je 27 ispitanika, odnosno 12,6% svih ispitanika odabralo brojku 1 koja označava potpuno neslaganje s navedenom tvrdnjom.

Deveta tvrdnja ispitivanja financijskih stavova i ponašanja ispituje preferenciju ispitanika za štednju i glasi: „Dio vlastitih primanja odvajam za štednju.“ Na navedenu tvrdnju nema drastičnih razlika u odgovorima, a najviše ispitanika odgovorilo je kako se s navedenom tvrdnjom u potpunosti slažu, njih 56 (26,2%) dok se 31 (14,5%) ispitanika nikako ne slažu s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 28. Distribucija odgovora na tvrdnju „Dio vlastitih primanja odvajam za štednju.“

Dio vlastitih primanja odvajam za štednju.

214 odgovora

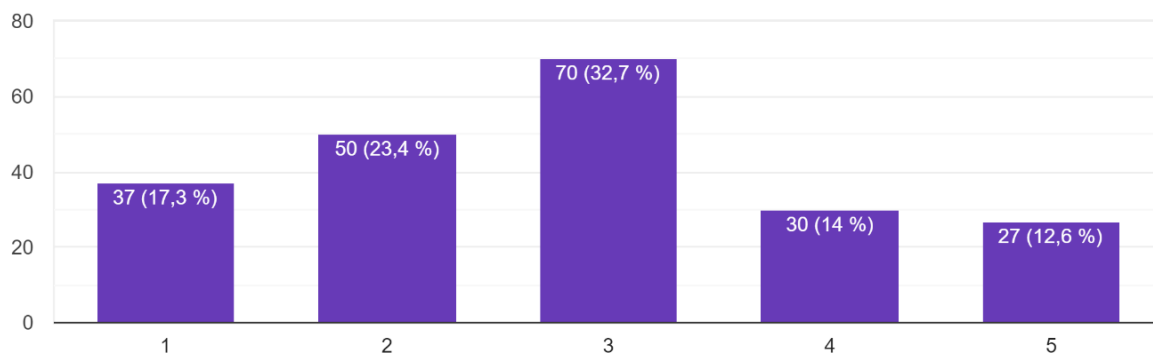
Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Deseta tvrdnja trećeg dijela anketnog upitnika ispituje uspoređivanje cijena proizvoda od strane ispitanika te glasi: „Prije kupnje uspoređujem cijene istih proizvoda u različitim prodavaonicama.“ Najveći dio ispitanika izjasnio se kako se niti slaže niti ne slaže s navedenom tvrdnjom, njih 70 odnosno 32,7% dok se 37 ispitanika odnosno 17,3% nikako ne slaže s navedenom tvrdnjom, a 27 ispitanika odnosno 12,6% se izjasnilo kako se u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 29. Distribucija odgovora na tvrdnju „Prije kupnje uspoređujem cijene istih proizvoda u različitim prodavaonicama.“

Prije kupnje uspoređujem cijene istih proizvoda u različitim prodavaonicama.

214 odgovora

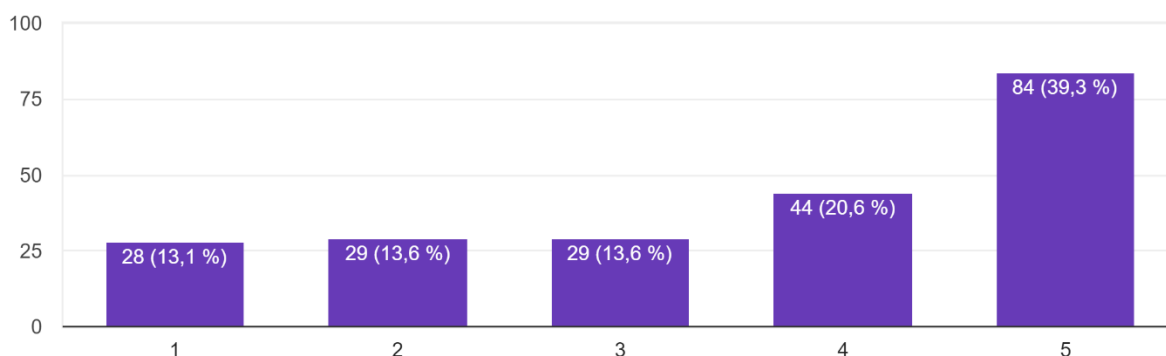
Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Jedanaesta i preposljednja tvrdnja trećeg dijela anketnog upitnika odnosi se na opreznost vlastite potrošnje te glasi: „Pazim na vlastitu potrošnju.“ S navedenom tvrdnjom se u potpunosti složilo 84 ispitanika odnosno 39,3% dok se 28 ispitanika odnosno 13,1% nikako ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 30. Distribucija odgovora na tvrdnju „Pazim na vlastitu potrošnju.“

Pazim na vlastitu potrošnju.

214 odgovora

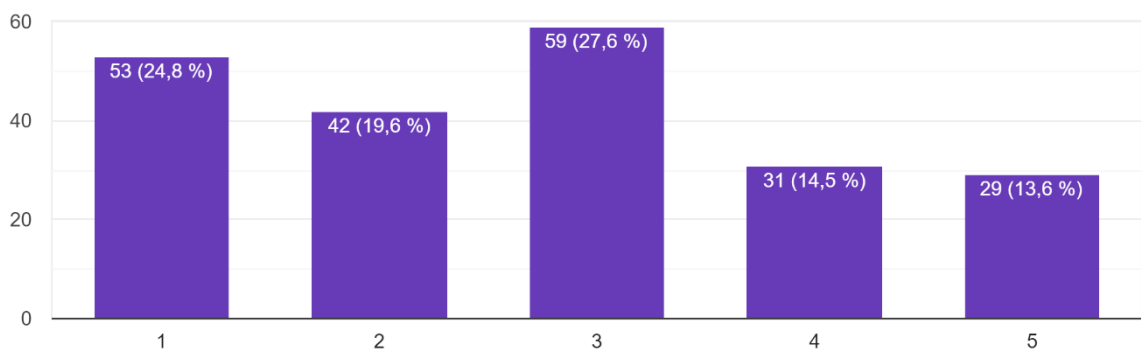

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Posljednja, dvanaesta tvrdnja dijela anketnog upitnika koji je usmjeren na ispitivanje financijskih stavova i ponašanja odnosi se na ispitivanje neopreznosti kupnje ispitanika, a glasi: „Često neoprezno kupujem proizvode za čiju kupnju kasnije požalim.“ Malena je razlika u broju odgovora između potpunog neslaganja i trećeg stupnja koji se ne odnosi niti na slaganje niti na neslaganje s navedenom tvrdnjom no nešto je ipak više onih koji su na skali označili broj 3 odnosno izjasnili su se kako se s navedenom tvrdnjom niti slažu niti ne slažu, njih 59, odnosno 27,6% ispitanika dok se 53 ispitanika tj. 24,8% izjasnilo kako se nikako ne slažu s navedenom tvrdnjom. O potpunom slaganju s navedenom tvrdnjom izjasnilo se 29 ispitanika koji čine 13,6% svih ispitanika. Ostatak ispitanika podijeljen je između slaganja i neslaganja s ponuđenom tvrdnjom.

Grafikon 31. Distribucija odgovora na tvrdnju „Često neoprezno kupujem proizvode za čiju kupnju kasnije požalim.“

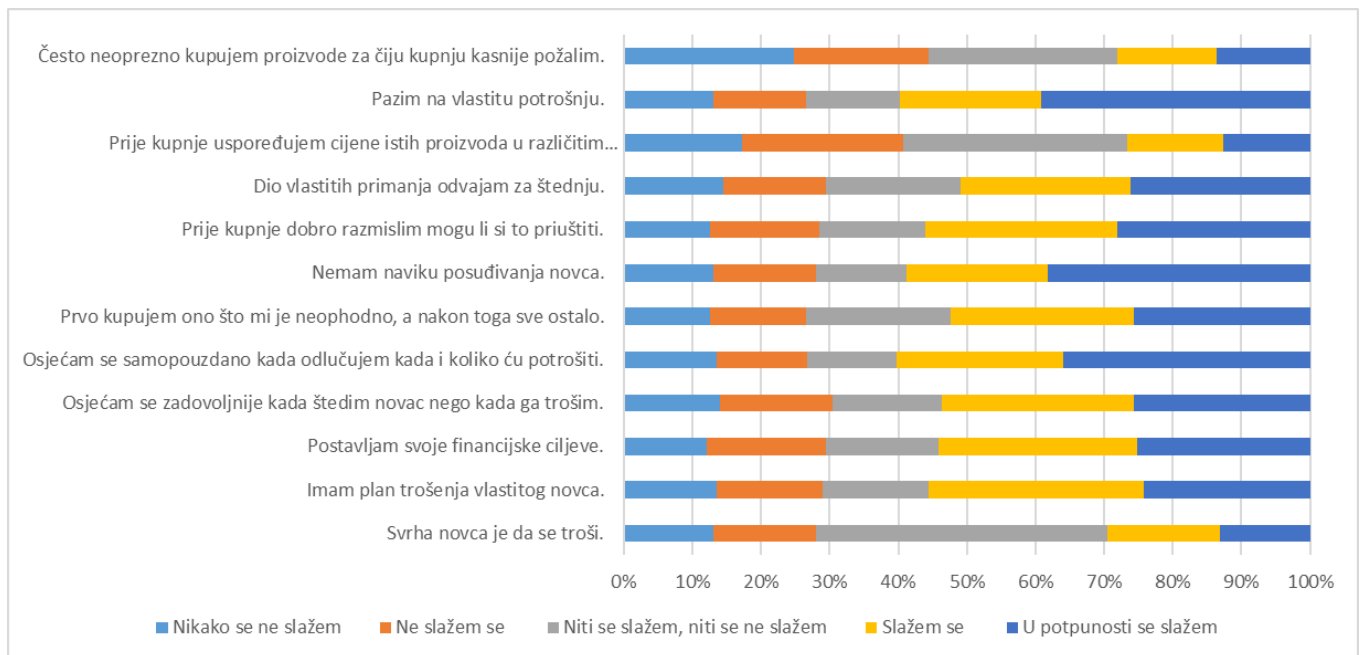
Često neoprezno kupujem proizvode za čiju kupnju kasnije požalim.
214 odgovora

Izvor: Provedeno istraživanje pomoću anketnog upitnika

Na Grafikonu 31 može se vidjeti kako ispitanici razmišljaju o svojim financijskim stavovima i uvjerenjima. Jasno je da su svjesni važnosti svoje financijske budućnosti i vjeruju da je važno mudro raspoređivati novac. No, kada se usporede rezultati koji se odnose na dugoročnu štednju i trenutno trošenje novca, vidljivo je da su bodovi podjednaki. S obzirom na trenutnu financijsku nesigurnost, neodrživost mirovinskih sustava i nestabilnost na tržištu, važno je da potrošači usmjere svoju pažnju na dugoročnu štednju umjesto na trenutnu potrošnju.

Grafikon 32. Sažetak odgovora na tvrdnje o finansijskim stavovima i ponašanju

Izvor: Izrada autorice prema rezultatima provedenog istraživanja

6. ZAKLJUČAK

U današnjem, modernom, svijetu sve veći značaj dobiva financijsko opismenjavanje pojedinaca, zbog sve složenijih proizvoda i usluga na financijskom tržištu te dinamičnosti rastućih financijskih sektora. Konzumenti financijskih usluga imaju pravo na transparentne, sveobuhvatne i precizne informacije prije nego donesu odluku o odabiru financijskog proizvoda ili usluge. Osim toga, važno je da im se omogući pristup efikasnim mehanizmima za zaštitu njihovih prava. Konačno, trebalo bi im omogućiti financijsko obrazovanje kako bi bili sposobni donositi dugoročne i dobro promišljene financijske odluke.

Brojne organizacije, uključujući institucije i vlade, prepoznaju sve veći značaj financijske pismenosti te aktivno nastoje povećati svijest o njenom značenju i podržavanju u različitim zajednicama, na radnim mjestima i unutar različitih obrazovnih institucija. Uvođenjem različitih programa i inicijativa, nastoji se provoditi obrazovanje o financijama u školama, na sveučilištima, unutar radnih organizacija te unutar lokalnih zajednica. Nakon globalne financijske krize koja je pogodila svijet 2008. godine, interes za financijsku pismenost naglo je porastao. Ta svjetska kriza istaknula je nedostatke u razumijevanju financija među pojedincima, što je rezultiralo donošenjem nepravilnih financijskih odluka. Brojna istraživanja su potvrdila da nedovoljno razvijeno financijsko znanje igra ulogu u izbijanju globalne financijske krize, uzimajući u obzir da su i financijske institucije snosile dio odgovornosti.

Povećana zainteresiranost za financijsku pismenost dovela je do veće svijesti o važnosti adekvatnog rukovanja financijama i dubljeg razumijevanja financijskih proizvoda i usluga. Pojedinci su postali pažljiviji u procesu donošenja financijskih odluka, razvili su naprednije vještine planiranja budžeta, uštede i ulaganja, te su također postali osviješteni o opasnostima vezanim uz financijske prijevare. Financijska pismenost se percipira kao kontinuirani i pretežito relativan koncept, budući da savršena financijska pismenost ne postoji među pojedincima. Ovaj složeni pojam zahtijeva neprestano usvajanje novih znanja i vještina te njihovo kontinuirano nadograđivanje.

Takva dinamika često vodi pozitivnim promjenama u individualnom ponašanju. Središnji element financijske pismenosti jest financijsko ponašanje, koje ima ključan utjecaj na financijsku dobrobit. Ako pojedinci odgovorno planiraju svoje troškove, time doprinose vlastitoj financijskoj sigurnosti, što se smatra pozitivnim ishodom financijske pismenosti. Zaključno, kako bi se smanjile izazovi i spriječilo prekomjerno zaduživanje građana te postigla

viša razina zaštite potrošača, ključno je organizirati i implementirati inicijative za financijsko osnaživanje građana. Osim toga, potrebno je podizati svijest o rizicima zaduživanja te provoditi efikasniji nadzor nad financijskim, odnosno bankovnim proizvodima i uslugama na tržištu.

POPIS LITERATURE

1. Askari, A. (2009) Banks and Financial Educations. Federal Reserve bank od San Francisco, Community Investments Vol 21, Issue 2. Dostupno na: https://www.frbsf.org/community-development/files/askari_ammammar.pdf
2. Atkinson, A. and F. Messy (2013), "Promoting Financial Inclusion through Financial Education: OECD/INFE Evidence, Policies and Practice", OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 34, OECD Publishing, Paris, dostupno na: <https://doi.org/10.1787/5k3xz6m88smp-en>.
3. Bahovec, V., Barbić, D. i Palić, I. (2015.) Testing the effects of financial literacy on debt behavior of financial consumers using multivariate analysis methods. Croatian Operational Reserch Review, 6(2), 361.-371. 10.17535/crorr.2015.0028
4. Barbić, D.; Lučić, A. (2018): „Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu“, Narodne novine, str. 1
5. Barbić, D.; Lučić, A. (2018): „Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu“, Narodne novine, str. 1-7, str.44-47
6. Chlouba, T., Šimkova, M. i Nemcova, Z. (2011). Application for education of financial literacy. Procedia – Social and Behavioral Sciences, 28, str. 370-373.
7. Commission of The European Communities (2007.): Communication on Financial Education – COM(2007) 808 final dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0808:FIN:EN:PDF>
8. ECD (2019), PISA 2018 Assessment and analytical framework, dostupno na: PISA 2018 Financial Literacy Framework | PISA 2018 Assessment and Analytical Framework | OECD iLibrary (oecd-ilibrary.org)
9. Erste banka, dostupno na: <https://www.erstebank.hr/>
10. European Banking Federation, dostupno na: <https://www.ebf.eu/priorities/>
11. Golemac, Z. i Lončar, I. (2015.) Važnost ekonomskog obrazovanja za unapređenje financijskog znanja. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. 13 (1) 147. -163.
12. Hilgert, M.A., Hogarth, J.M. and Beverly, S.G. (2003) Household Financial Management: The Connection between Knowledge and Behavior. Federal Reserve Bulletin, 89, 309-322.
13. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, dostupno na: <https://www.hanfa.hr/>
14. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, Financijska pismenost brošura, dostupno na: <https://www.hanfa.hr/media/1459/fin-pismenost-bro%C5%A1ura.pdf>

15. Hrvatski institut za financijsku edukaciju, dostupno na: <https://www.hife.hr/>
16. Hrvatska narodna banka, dostupno na: <https://www.hnb.hr/>
17. Hrvatska narodna banka, dostupno na:
https://www.hnb.hr/documents/20182/4362027/hp07062023_prezentacija.pdf/2788e7a0-6303-3498-653d-7df647a41d10?t=1686141550141
18. Hrvatski ured za osiguranje, dostupno na: <https://huo.hr/hr/>
19. Hung, A., Parker A.M., i Yoong, J. (2009.) Defining and Measuring Financial Literacy, RAND Working Paper Series WR -708, dostupno na:
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1498674#
20. Huston, S.J. (2010) Measuring Financial Literacy. The Journal of Consumer Affairs/ Volume 44. Issue 2. Dostupno na:
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1745-6606.2010.01170.x>
21. Ivanov, M., Barbić, D. (2016), Analiza rizika u upravljanju osobnim financijama, dostupno na <http://web.efzg.hr/repec/financije/chapter1611.pdf> str. 222-225
22. Lučić, A., Barbić, D. i Uzelac, M. (2020.), The Role of Financial Education in Adolescent Consumers' Financial Knowledge Enhancement, Market-Tržište, 32 (Special Issue), 115-130. <https://doi.org/10.22598/mt/2020.32.spec-issue.115>
23. Lusardi, A.; Mitchell, O.S. i Curto, V. (2010) Financial Literacy among the Young. Journal of Consumer Affairs, 44(2), pg. 358-380. Dostupno na:
https://www.dartmouth.edu/~alusardi/Papers/Financial_literacy_young.pdf
24. Lusardi, A. i Mithcell O. (2009.) How Ordinary Consumers Make Complex Economic Decisions: Financial Literacy and Retirement Readiness, Working papers, 10.3386/w15350
25. Ministarstvo financija Republike Hrvatske, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/istaknute teme/financijska-trzista-i-financijska-pismenost/3284>
26. Ministarstvo financija Republike Hrvatske, dostupno na:
<https://mfin.gov.hr/istaknute teme/financijska-trzista-i-financijska-pismenost/financijska-pismenost-potrosaca/sporazum-o-suradnji-na-unaprjedjenju-financijske-pismenosti-potrosaca/431>
27. Narodne novine (2015.): Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2015. do 2020. godine., Narodne novine d.d. broj 11, Zagreb
28. Oanea, D.C. i Dornean, A. (2012.) Defining and Measuring Financial Literacy. New Evidence from Romanian' Students of the Master in Finance, Scientific Annals of Economics and Business, 59(2), 113.-129. 10.2478/v10316-012-0036-3

29. OECD, dostupno na: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-international-network-on-financial-education.htm>
30. OECD (2014) Financial Education for Youth: The Role of Schools. OECD Publishing.
31. OECD (2016), Financial Education in Europe: Trends and Recent Developments, OECD Publishing, Paris
32. OECD (2012) Financial Education in Schools. International Network on Financial Education. Dostupno na: https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/FinEdSchool_web.pdf
33. OECD (2005.) Importance of Financial Literacy in the Global Economy, Keynote Address by The Hon. Donald J. Johnston, Secretary-General of the OECD to the Financial Education Summit, Kuala Lumpur, dostupno na: <https://www.oecd.org/general/35883324.pdf>
34. OECD INFE (2011) Measuring Financial Literacy: Core Questionnaire in Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for conducting an Internationally Comparable Survey of Financial literacy. Paris: OECD
35. Remund, L.D. (2010.) Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy, The Journal of Consumer Affairs, 44 (2), 276.- 295. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>
36. Središnji registar osiguranika, dostupno na: <https://regos.hr/>
37. Štedopis-Institut za financijsko obrazovanje, dostupno na: <https://www.stedopis.hr/>
38. Štedopis i Hrvatska udruga banaka (2020) Mjerenje financijske pismenosti tinejdžera u Hrvatskoj. Dostupno na: <https://www.stedopis.hr/wp-content/uploads/2020/06/Istra%C5%BEivanje-financijske-pismenosti-tinejd%C5%BEera-u-Hrvatskoj.pdf>
39. Vehovec, M. (2011) Financijska i mirovinska pismenost: međunarodna iskustva i prijedlozi za Hrvatsku. Privredna kretanja i ekonomska politika. 21 (129), 65.-85.
40. Vijayan, S. (2006) Role of Financial Institutions in Financial Education. OECD Conference on Financial Education at ITC Maurya Sheraton. Dostupno na: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/37734002.pdf>
41. Widdowson, D. i Hailwood, K. (2007.) Financial literacy and its role in promoting a sound financial system, Reserve Bank of New Zealand Bulletin, 70 (2)

42. Xiao, J. J., Chen, C. i Chen, F. (2013.), Consumer Financial Capability and Financial Satisfaction, *Social Indicators Research*, 118(1), 415–432.
<https://doi.org/10.1007/s11205-013-0414-8>
43. Zait, A. i Berteau, P.E. (2014.) Financial Literacy – Conceptual Definition and Proposed Approach for a Measurement Instrument, *Journal of Accounting and Management*, 4(3), 37.-42.

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Rezultati istraživanja „Mjerenje financijske pismenosti i financijske uključenosti u Republici Hrvatskoj“	27
Grafikon 2. Rezultati istraživanja „Mjerenje financijske pismenosti i financijske uključenosti u Republici Hrvatskoj“	28
Grafikon 3. Distribucija ispitanika prema spolu	31
Grafikon 4. Distribucija ispitanika prema dobi.....	32
Grafikon 5. Distribucija ispitanika prema razini obrazovanja	32
Grafikon 6. Distribucija ispitanika prema trenutnom radnom odnosu	33
Grafikon 7. Distribucija ispitanika prema području stanovanja.....	33
Grafikon 8. Distribucija ispitanika prema opisu kućanstva u kojem žive	34
Grafikon 9. Distribucija ispitanika prema ukupnim primanjima njihova kućanstva	34
Grafikon 10. Distribucija ispitanika prema odgovorima vezanim za visinu kamatne stope na štednju.....	35
Grafikon 11. Distribucija ispitanika prema poznavanju koncepta ukamaćivanja.....	36
Grafikon 12. Distribucija ispitanika prema poznavanju koncepta inflacije.....	38
Grafikon 13. Distribucija ispitanika prema poznavanju koncepta diversifikacije na primjeru investicija	39
Grafikon 14. Distribucija ispitanika prema točnosti odgovora koji se odnose na poznavanje odnosa diversifikacije ulaganja i rizika	40
Grafikon 15. Distribucija ispitanika prema poznavanju odnosa rizika i prinosa	40
Grafikon 16. Distribucija ispitanika prema poznavanju koncepta diversifikacije na primjeru štednje	41
Grafikon 17. Distribucija ispitanika prema točnosti odgovora koji se odnose na poznavanje koncepta zaduživanja.....	42
Grafikon 18. Distribucija ispitanika prema točnosti odgovora koji se odnose na poznavanje koncepta dohotka.....	43
Grafikon 19. Sažetak točnosti odgovora na pitanja o financijskom znanju.....	44
Grafikon 20. Distribucija odgovora na tvrdnju „Svrha novca je da se troši.“	44
Grafikon 21. Distribucija odgovora na tvrdnju „Imam plan trošenja vlastitog novca“.....	45
Grafikon 22. Distribucija odgovora na tvrdnju „Postavljam svoje financijske ciljeve“	46
Grafikon 23. Distribucija odgovora na tvrdnju „Osjećam se zadovoljnije kada štedim novac nego kada ga trošim.“	46

Grafikon 24. Distribucija odgovora na tvrdnju „Osjećam se samopouzđano kada odlučujem kada i koliko ću potrošiti.“.....	47
Grafikon 25. Distribucija odgovora na tvrdnju „Prvo kupujem ono što mi je neophodno, a nakon toga sve ostalo.“	47
Grafikon 26. Distribucija odgovora na tvrdnju „Nemam naviku posuđivanja novca.“	48
Grafikon 27. Distribucija odgovora na tvrdnju „Prije kupnje dobro razmislim mogu li si to priuštiti.“	48
Grafikon 28. Distribucija odgovora na tvrdnju „Dio vlastitih primanja odvajam za štednju.“	49
Grafikon 29. Distribucija odgovora na tvrdnju „Prije kupnje uspoređujem cijene istih proizvoda u različitim prodavaonicama.“	50
Grafikon 30. Distribucija odgovora na tvrdnju „Pazim na vlastitu potrošnju.“	50
Grafikon 31. Distribucija odgovora na tvrdnju „Često neoprezno kupujem proizvode za čiju kupnju kasnije požalim.“	51
Grafikon 32. Sažetak odgovora na tvrdnje o financijskim stavovima i ponašanju	52

POPIS SLIKA

Slika 1. Konceptualni model financijske pismenosti	6
Slika 2. Povezanost komponenti financijske pismenosti uz aspekt percipiranog znanja	7
Slika 3. Kategorije financijske pismenosti	8

POPIS TABLICA

Tablica 1. Koncept kamatne stope na štednju u banci.....	36
Tablica 2. Koncept ukamaćivanja	37
Tablica 3. Koncept inflacije	37
Tablica 4. Odnos diversifikacije ulaganja i rizika.....	39
Tablica 5. Koncept zaduživanja	41
Tablica 6. Koncept dohotka	43

PRILOZI

Prilog 1. Anketni upitnik za istraživanje financijske pismenosti

Analiza financijske pismenosti građana Vukovarsko-srijemske županije

Istraživanje financijske pismenosti građana Vukovarsko-srijemske županije provodi se u svrhu izrade diplomskog rada na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. Anketni upitnik je u potpunosti anoniman te ima za cilj utvrditi razinu financijske pismenosti građana na području Vukovarsko-srijemske županije te će u skladu s time biti korišten isključivo u svrhu navedenog istraživanja. Anketni upitnik se sastoji od tri dijela u sklopu kojih će se ispitivati Vaši socio-demografski podaci, financijsko znanje te financijski stavovi i ponašanje.

Hvala na izdvojenom vremenu!

Za sva dodatna pitanja možete se obratiti na e-mail adresu: imaric5@efzg.hr

Ivana Marić, studentica 5. godine Integriranog sveučilišnog studija Poslovne ekonomije na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu.

Prvi dio anketnog upitnika: socio-demografski podaci

Na pitanja odgovarate zaokruživanjem odgovora koji se odnosi na Vas.

1. Koji je Vaš spol?

- a) Muški
- b) Ženski

2. Koliko imate godina?

- a) Od 18 do 25
- b) Od 26 do 35
- c) Od 36 do 45
- d) Od 46 do 55
- e) Od 56 do 65
- f) 66 i više

3. Koja je Vaša razina obrazovanja?

- a) Osnovno obrazovanje (osnovna škola)
- b) Srednjoškolsko obrazovanje (trogodišnja ili četverogodišnja srednja škola)
- c) Viša stručna sprema (preddiplomski ili diplomski studij)
- d) Doktorski studij

4. Odaberite opciju koja se odnosi na Vaš trenutni radni status

- a) Zaposlen/a
- b) Nezaposlen/a
- c) Student/ica
- d) Umirovljenik/ca

5. Odaberite Vaše područje stanovanja

- a) Ruralno područje
- b) Urbano područje

6. Odaberite opis kućanstva u kojem živite

- a) Kućanstvo s jednom osobom (živite sami)
- b) Kućanstvo s dvije osobe
- c) Kućanstvo s tri osobe
- d) Kućanstvo s četiri osobe
- e) Kućanstvo s pet osoba i više

7. U koju od ponuđenih kategorija pripadaju ukupna primanja vašeg kućanstva?

- a) 600 EUR i manje
- b) 600-1200 EUR
- c) 1200-2000 EUR
- d) Više od 2000 EUR

Drugi dio anketnog upitnika: Financijsko znanje

Na pitanja odgovarate zaokruživanjem ili upisivanjem odgovora na za to predviđeno mjesto.

1. Kolike su visoke kamatne stope na novac stavljen na štednju u banci u ovome trenutku?

- a) Kamatne stope su relativno visoke
- b) Nema nikakve kamate na štednju
- c) Kamatne stope su relativno niske
- d) Kamatne stope nikada nisu bile više

2. Zamislite da na štednom računu imate 1000 EUR pri čemu je kamatna stopa 10% godišnje. Koliko ćete novca imati na računu nakon 5 godina?

- a) Više od 1500 EUR
- b) Točno 1500 EUR
- c) Manje od 1500 EUR
- d) Ne znam

3. Što predstavlja pojam inflacija?

- a) Povećanje cijena koje smanjuje vrijednost novca
- b) Cijene padaju
- c) Smanjenje cijena koje povećava vrijednost novca

4. Zamislite da je kamatna stopa na vašem štednom računu iznosila 1% godišnje, a inflacija 2% godišnje, koliko biste u tome slučaju mogli kupiti s tim novcem nakon jedne godine?

- a) Manje nego danas
- b) Više nego danas
- c) Jednako kao danas
- d) Ne znam

5. Što je dionica?

6. Ulaganje u jednu dionicu je sigurnije od ulaganja u više različitih dionica?

- a) Točno
- b) Netočno

7. Ukoliko se ulaganja prošire na više područja što se događa s rizikom?

- a) Rizik pada
- b) Rizik ostaje isti
- c) Rizik raste
- d) Nema rizika

8. Investicija s vrlo visokim povratom je najvjerojatnije?

- a) Niskorizična
- b) Visokorizična

9. Kolika je vjerojatnost da izgubite sav novac ukoliko isti položite na više od jednog mjesta?

- a) Veća
- b) Manja

10. Što je glavnica kredita?

- a) Posuđeni iznos uvećan za kamatne troškove
- b) Besplatni iznos posuđen od banke
- c) Ukupni iznos kamatnih troškova uvećan za otplatne obroke kredita
- d) Početni iznos posuđenog novca

11. Kako se naziva plaća nakon oporezivanja?

12. Što je bruto plaća?

- a) Razlika između neto i oporezovane plaće
- b) Razlika između osobnih primanja i oporezovane plaće
- c) Plaća koju radnik zaradi prije oporezivanja i drugih davanja
- d) Iznos plaće koju radnik stvarno dobije

Treći dio anketnog upitnika: financijski stavovi i ponašanje

Na tvrdnje odgovarate označavanjem na skali od 1 do 5 u ovisnosti koliko se slažete s tvrdnjom.

1- nikako se ne slažem, 2 - ne slažem se, 3 - niti se slažem, niti se ne slažem, 4 - slažem se,

5- u potpunosti se slažem.

	1	2	3	4	5
Svrha novca je da se troši.					
Imam plan trošenja vlastitog novca.					
Postavljam svoje financijske ciljeve.					
Osjećam se zadovoljnije kada štedim novac nego kada ga trošim.					
Osjećam se samopouzđano kada odlučujem kada i koliko ću potrošiti.					
Prvo kupujem ono što mi je neophodno, a nakon toga sve ostalo.					
Nemam naviku posuđivanja novca.					
Prije kupnje dobro razmislim mogu li si to priuštiti.					
Dio vlastitih primanja odvajam za štednju.					
Prije kupnje uspoređujem cijene istih proizvoda u različitim prodavaonicama.					
Pazim na vlastitu potrošnju.					
Često neoprezno kupujem proizvode za čiju kupnju kasnije požalim.					

Ivana Marić

Datum rođenja: 24/06/1997 | **Državljanstvo:** hrvatsko | **Telefonski broj:**

(+385) 981823330 (Mobilni telefon) | **E-adresa:** imaric5@efzg.hr |

Adresa: Zagrebačka ulica 22, 32271, 32271, Rokovci, Hrvatska (Kućna)

OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE

2012 – 2016 Vinkovci, Hrvatska

SREDNJA STRUČNA SPREMA Gimnazija Matije Antuna Reljkovića

Adresa Trg bana Josipa Šokčevića 1, 32100, 32100, Vinkovci, Hrvatska

2018 – TRENUTAČNO Zagreb, Hrvatska

INTEGRIRANI STUDIJ POSLOVNE EKONOMIJE Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Adresa Trg J.F. Kennedyja 6, 10000 Zagreb, 10000, Zagreb, Hrvatska

JEZIČNE VJEŠTINE

Materinski jezik/jezici: **HRVATSKI**

Drugi jezici:

	RAZUMIJEVANJE		GOVOR		PISANJE
	Slušanje	Čitanje	Govorna produkcija	Govorna interakcija	
NJEMAČKI	C1	C1	C1	C1	C1
ENGLESKI	C1	C1	C1	C1	C1

Razine: A1 i A2: temeljni korisnik; B1 i B2: samostalni korisnik; C1 i C2: iskusni korisnik

DODATNE INFORMACIJE

ISKUSTVO

01/2018 – 06/2018

Specijalna bolnica za zaštitu djece sa neurorazvojnim i motoričkim smetnjama

- Usavršavanje komunikacijskih vještina
- Prilagođavanje različitim uvjetima rada
- Efikasno iskorištavanje vremena
- Timski rad

04/10/2021 – TRENUTAČNO

Demonstrator, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

- Kolegiji Informatika i Poslovni informacijski sustavi
- Rad sa studentima
- Pomoć pri organizaciji nastave
- Pomoć pri organizaciji i održavanju kolokvija i ispita
- Administrativni poslovi
- Vođenje evidencije dolaznosti studenata